

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

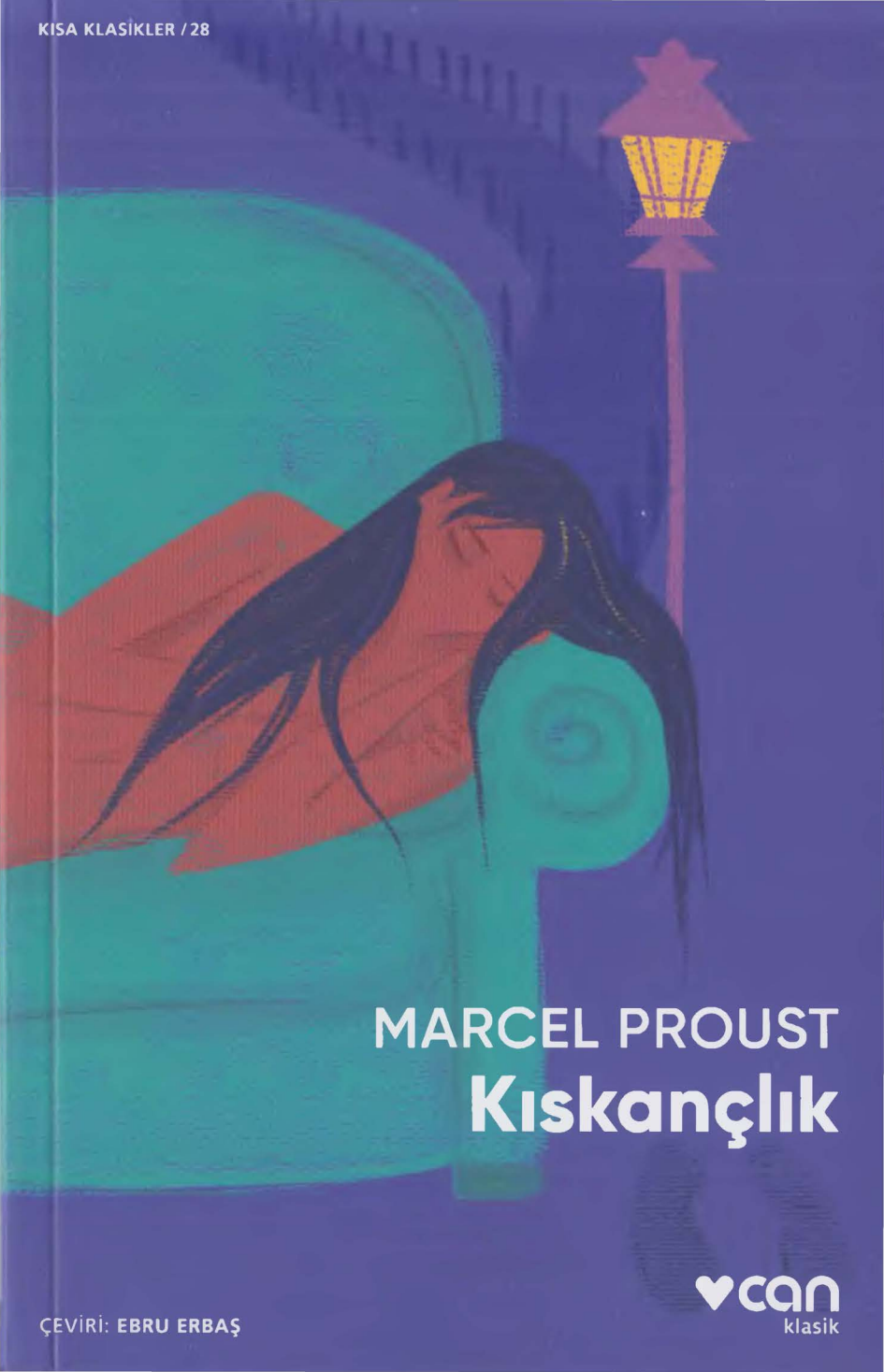
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KISA KLASİKLER / 28

MARCEL PROUST
Kıskançlık

ÇEVİRİ: EBRU ERBAŞ

♥ can
klasik

Can Klasik

Kıskançlık, Marcel Proust

Fransızca aslından çeviren: Ebru Erbaş

La Jalousie

İlk baskı: NRF, 1923

Bu çeviriye kaynak alınan baskı: *La prisonnière: À la recherche du temps perdu*,

Tome 5, Gallimard/Folio Classique, 1989

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Çeviriye esas alınan baskı:

1. basım: Ekim 2020, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Melis Oflas

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Ezgi Arslan

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-4701-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MARCEL PROUST

KISKANÇLIK

ANLATI

Fransızca aslından çeviren

Ebru Erbaş

♥can

Marcel Proust'un Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

***Swann'ın Bir Aşkı*, 1983**

MARCEL PROUST, 1871'de Anteuil'de doğdu. Öğrenciliği sırasında okuduğu felsefeci Henri Bergson ve tarihçi Albert Sorel, düşüncesinin gelişimini önemli ölçüde etkiledi. Soyluların devam ettiği salonların seçkin kişiliklerinden biri oldu. Öykülerini 1896'da *Hazlar ve Günler* adlı kitapta topladı. Ünlü Dreyfus Olayı'nda, Dreyfus'un avukatı Labori'ye destek verdi. 1903'te babasının, 1905'te de annesinin ölümü Proust'u çok sarstı. 1909'da, uzun zamandır tasarladığı *Kayıp Zamanın İzinde* adlı romanını yazmaya başladı. Yapıtın ilk cildini 1913'te kendi parasıyla yayınlattı. 1919'da romanın ikinci bölümü yayımlandı. *Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde* adlı bu bölüm Goncourt Ödülü'nü kazanınca, Proust dünya çapında üne kavuştu. 1922'de Paris'te öldü. *Kayıp Zamanın İzinde*'nin son üç bölümü, yazarın ölümünden sonra basıldı. Proust bunları büyük ölçüde gözden geçirmiş ama son haline getirememişti.

EBRU ERBAŞ, İstanbul'da doğdu. Notre Dame de Sion Fransız Lisesi'nin ardından Marmara Üniversitesi Fransızca Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. 1991'den beri çevirmenlik ve editörlük yapıyor. Atiq Rahimi'nin *Kahrolsun Dostoyevski* isimli romanıyla 2014 NDS Edebiyat Ödülü'nü yazarla paylaştı. Türkçeye kazandırdığı diğer eserler arasında Irène Némirovsky'nin *Pazar Günleri* isimli öykü seçkisi, Romain Puertolas'ın *Bir Ikea Dolabında Mahsur Kalan Hint Fakiri'nin Olağanüstü Yolculuğu* ve *Eyfel Kulesi Kadar Kocaman Bir Bulutu Yutan Küçük Kız* romanlarıyla, Goncourt Ödüllü yazar Mathias Énard'ın *Mıntık* ve *Pusula* isimli yapıtları da bulunmaktadır.

Ebru Erbaş aynı zamanda *Kartal Belediye Plajı ve Mandalina Bahçeleri* isimli ocuk kitabının da yazarıdır. Mathias  nard'ın Can Yayınları tarafından yayımlanan *Pusula* adlı romanının çevirisiyle 2019 Tal t Sait Halman eviri  d l 'nü kazanmıştır.

Balbec'teki ilk günlerde kuşkusuz Albertine benim yaşantıma koştur bir düzlemde gibiydi ancak –ben Elstir'lerdeyken– benimkine yaklaşmış ve sonra Balbec'te, Paris'te ve yine Balbec'te ilişkimiz ilerledikçe onun düzlemi de benimkiyle örtüşmüştü. Nitekim Balbec'te geçirdiğimiz ilk ve ikinci tatilin manzaraları, aynı denize bakan aynı villalardan çıkan aynı genç kızlardan oluşsa da aralarında öyle büyük fark vardı ki! İkinci kalışımız sırasında, Albertine'in o çok iyi tanıdığım, kusurları ve meziyetleri yüzlerinden açıkça okunan arkadaşlarında; bir zamanlar yazlıklarının kapısını kumlara sürterek her açışlarında ve titrek ılgınlara her değip geçişlerinde kalbimin çarpmasına sebep olan o taze ve gizemli yabancıları bulabilir miydim? Görmeyeli iri gözleri yuvalarına kaçmıştı, artık çocukluktan çıktıklarından kuşkusuz, ama bunun bir sebebi de ilk romantik yılın oyuncularını olan ve haklarında sürekli bilgi edinmeye çalıştığım o büyüleyici yabancıların artık benim için hiçbir gizeminin kalmamış olmasıydı. Artık nazımın geçtiği, çiçeğe durmuş, sıradan kızlardı onlar benim için ve içlerinden en güzel gülü dermiş, herkesten kapıp kaçırmış olmakla da az buz övünmüyordum.

Bu birbirinden çok farklı iki Balbec manzarası ara-

sında Paris'te geçirilen yıllar ve Albertine'in bu uzun sürece yayılmış çok sayıda ziyareti vardı. Onun ömrünün farklı yıllarında bana nazaran farklı konumlar aldığını görmek; araya girmiş boşlukların güzelliğini, onu görmekten akıp gitmiş o uzun zamanı duyumsamamı sağlıyor, o berrak derinliklerde karşımdaki gül rengi kişi gizemli gölgelerle ve güçlü bir suretle biçimleniyordu. Nitekim bu suret sadece Albertine'in bendeki ardışık imgelerinin üst üste binmesinden oluşmuyordu; ondan hiç ummadığım hem yüksek zihinsel ve duygusal meziyetleri hem de karakter zaaflarını bir yeşerme, kendi kendini çoğaltma, etli ve koyu renkli bir çiçeklenme halinde üst üste ekleyerek, bir zamanlar neredeyse hiç hükmündeki bir mizacı artık irdelenmesi güç kılmış olması da etkendi bunda. Zira insanlar hatta hayalini kura kura bize artık sadece bir imgeden, yeşilimsi fondan ayrılan bir Benozzo Gozzoli figüründen ibaretmiş gibi görünen ve sanki sadece onlara hangi noktadan baktığımıza, aramızdaki mesafeye, aydınlatmaya bağlı olarak farklılık gösterdiklerine inanacak olduğumuz insanlar bile bizim açımızdan değişirlerken kendi içlerinde de değişirler ve bir zamanlar fondaki denizin önünde sadece ana hatlarıyla beliren bu figür de zenginleşmiş, güçlenmiş, hacim kazanmıştı. Sonuçta sadece günbatımındaki deniz değil, bazı mehtaplı gecelerde kumsala serilen mahmur deniz de yaşıyordu bence Albertine'de. Nitekim bazı kereler bir kitap almak için kalkıp babamın yazıhanesine geçtiğimde, bu arada biraz uzanmak için izin isteyen sevgilim, açık havada yapılan sabah ve ikindi gezmelerinden öyle bitkin düşmüş olurdu ki odamdan bir anlığına bile ayrılmış olsam döndüğümde Albertine'i uyuyakalmış bulur, uyanırmazdım. Yatağıma boylu boyunca, yapmacık olamayacak kadar doğal bir konumda uzanmışken onu sanki oracığa bırakılmış uzun saplı bir çiçeğe benzetirdim ve

öyleydi de gerçekten: O uyuyunca adeta bir bitkiye dönüştüğünden, ancak onun yokluğunda ele geçirebildiğim hayal gücüne böylesi zamanlarda onun yanında da kavuşurdum. Dolayısıyla uykusu, aşk olasılığını bir ölçüde gerçek kılardı; tek başımayken onu düşünebilir ama eksikliğini çekerdim, sahip olamazdım ona. O yanımdayken onunla konuşur ama düşünemeyecek kadar kendimden uzağa düşmüş olurdum. Uyuduğunda ise artık konuşmam gerekmezdi, artık onun tarafından izlenmediğimi bilirdim, kendimin yüzeyinde yaşamam gerekmezdi artık. Gözlerini yummak ve bilincini yitirmek suretiyle Albertine, onu tanıdığım günden beri beni hayal kırıklığına uğratan farklı insanlık hallerinden bir bir sıyrılmış olurdu. Yaşamı; bitkilerin, ağaçların bilinçdışı yaşamına indirgenmiş olurdu; benimkinden daha farklı olsa, bana daha garip gelse de çok daha bana ait bir yaşamdı bu. Benliği, konuştuğumuz sıralarda olduğu gibi, dile gelmemiş düşünceler ve bakışlar aracılığıyla ikide bir su yüzüne çıkmazdı. Dışında olan tüm unsurlarını içine toplamış, kendi içine sığınmış, kapanmış, kendi bedeninde icmal etmiş olurdu. Onu böylece gözümün önünde, elimin altında tutarak uyanıkken erişemediğim bütünüyle sahip olma duygusuna erişirdim. Bana tabiydi o yaşam, hafif soluğunu bana doğru verirdi. Meltem kadar tatlı, mehtap kadar efsunlu olan o mırıltılı, gizemli ifrazatı dinlerdim; onun uykusuydu bu. Bu uyku sürdükçe hem ona bakıp hem de onu düşleyebilir hatta daha derinleştğinde ona dokunabilir, sarılabilirdim. O zaman doğanın güzellikleri olan cansız varlıklar kadar saf, tinsel ve gizemli bir şeyin karşısında duyulabilecek türden bir aşka kapılırdım. Aslında uykusu azıcık derinleştğinde öncesindeki gibi sadece bir bitki olmaktan çıkardı; yamaçlarında hiç bıkıp usanmadan, sonsuza dek tadabileceğim taze bir şehvetle hayallere daldığım uykusu başlı

başına bir manzaraya dönüşürdü benim için. Uykusu; Balbec koyunun bir göl gibi durulduğu, neredeyse yaprak kıpırdamayan, kumsala uzanarak dalgaların kırılıp çekilişini sonsuza dek dinleyebileceğiniz o dolunay geceleri kadar dingin ve tensel hazza ilişkin bir şeyleri getirip yanı başıma bırakmış olurdu.

Odaya girerken eşikte dikilip kalır, çıt çıkartmaya cesaret edemez ve geri çekilen dalgalar gibi kesik ve düzenli aralıklarla dudaklarından süzülen ancak daha dingin ve daha tatlı nefesinden başka bir ses de duymazdım. Bu ilahi ses kulağıma eriştiği anda; oracıkta, gözlerimin önünde uzanmış olan o büyüleyici esirin tüm kişiliği, tüm yaşamı o solukta yoğunlaşmış gibi olurdu. Yoldan gürültüyle arabalar geçer; onun alnı hep öyle kıpırtısız, öyle saf; soluğu da sadece gerekli miktarda havanın çıkışına indirgenmiş, öyle hafif kalırdı. Ben de uykusunun bölünmeyeceğini anlayınca usulca ilerler, önce yatağın yanındaki sandalyeye sonra da doğrudan yatağa otururdum. Albertine'le söyleşerek, kâğıt oynayarak çok keyifli geceler geçirdim ama hiçbirini onu uyurken izlediğim zamanlar kadar tatlı değildi. Çene çalarken, iskambil oynarken her ne kadar hiçbir oyuncunun taklit edemeyeceği bir doğallık sergilese de uykusu bana daha derin, ikinci dereceden bir doğallık sunardı. Pembe yüzü boyunca upuzun uzanan saçları yatağa serilmiş olur ve bazen diğerlerinden ayrılan düz bir tutam, tıpkı Elstir'in Raffaello tarzı tablolarının fonunda dimdik yükseldiği görülen o kameri, ince uzun ve soluk ağaçlar gibi manzaraya bir perspektif etkisi katardı. Dudakları bitişmiş olsa da bulunduğum noktadan gözkapakları öyle aralık görünürdü ki neredeyse gerçekten uyuduğundan şüphe edecek olurdum. Yine de o inik gözkapakları yüzüne, gözlerin kesintiye uğratmadığı, kusursuz bir devamlılık kazandırırdı. Bazı insanlar vardır ki yüzleri, bakışları sili-

nir silinmez beklenmedik bir güzelliğe ve ihtişama bürünür. Ayaklarımın dibine uzanan Albertine'i tepeden tırnağa süzerdim. Arada bir, ani bir esintinin titretip geçtiği yapraklar gibi bedeninden kısa süreli ve anlaşılmaz bir kıpırtı geçerdi. Saçlarına dokunur, sonra istediği şekli veremediği için eli tekrar saçlarına gider, öyle sıralı, öyle istemli hareket ederdi ki uyanacağından emin olurdum. Ama asla uyanmazdı, o hiç terk etmediği uykusunda tekrardan durulurdu. Sonra öylece kımıldamadan kalırdı. Bir eli göğsünün üzerinde, kolunu öyle çocuksu bir saflıkla salıvermiş olurdu ki ona bakarken küçük çocukların ciddiyetleri, masumiyetleri ve zarafetleri karşısında gülümsediğimiz gibi gülümsememek için kendimi zor tutardım. Ben ki tek bir bedende birçok Albertine'i tanıdığım halde sanki yanı başıma uzanmış daha ne Albertine'ler görürdüm. Hiç görmediğim şekilde kavislenen kaşları, gözçukurlarını bir masal kuşunun müşvik yuvası gibi çevrelerdi. Yüzünde soylar soplar günahlar dinlenirdi. Başını her çevirişinde, çoğunu benim tahayyül edemeyeceğim, yepyeni kadınlar yaratırdı kendinden. Bana öyle gelirdi ki bir değil, sayısız genç kıza sahibim. Ağır ağır derinleşen nefesi giderek göğsünü ve üzerinde kavuşturduğu ellerini düzenli olarak kaldırıp indirmeye başlar ve incileri de, dalgalar üzerinde salınan mavnalar, palamarlar gibi, aynı hareketle farklı yönlere kayardı. O zaman iyice uykuya daldığını ve artık derin uykunun engin denizinin altında kalan bilinç resiflerine takılmayacağını hissettiğimde çekinmeden, sessizce yatağa geçer, boylu boyunca yanına uzanır, bir kolumla belini kavrar, dudaklarımı yanağına yapıştırır, serbest kalan diğer elimi de önce kalbinin üzerine koyar, sonra bedeninin her noktasında gezdirirdim ve elim de tıpkı inciler gibi, Albertine'in nefes alıp verişiyile inip kalkar hatta tüm bedenim de onun o düzenli hareketiyle hafifçe kı-

mıldardı. Ben de Albertine'in uykusunun kayığına binmiş olurdum.

Bazen bu uyku bana o kadar saf ve temiz olmayan bir hazzı da tattırırdı. Hiç hareket etmem gerekmezdi bunun için; bacağıma bacağının üzerinden aşırı, suda sürüklenmeye bırakılmış bir kürek gibi salar ve ancak arada bir, havada uyuyan kuşların kesikli kanat çırpışları gibi hafifçe dalgalandırırdım. Ona yüzünün hiç göze çarpmayan o pek güzel veçhesinden bakmayı tercih ederdim. Birinin size yazdığı mektupların az çok birbirine benzemesi ve o tanıdığınız kişi hakkında çok farklı bir imaj çizerek adeta ikinci bir kişilik yaratması yine de anlaşılabilir bir durum. Ancak bir kadının, yapışık ikizler Radica'yla Doodica gibi, farklı güzelliğiyle farklı bir kişiliği devreye sokan başka bir kadına yapışık olması ve birini görebilmek için profilden, diğeri için cepheden bakmanızın gerekmesi ne kadar da tuhaf. Soluğunun sesi daha da yükselerek hazdan nefesi kesiliyormuş yanılması yaratabilirdi ve ben de hazzın doruğuna ulaştığımda uykusunu bölmeden öpebilirdim onu. O anlarda ona, sanki sessiz doğanın bilinçsiz ve dirençsiz bir unsuruymuşçasına, daha bir bütünüyle sahip olabildiğimi hissedirdim. Uykusunda zaman zaman ağzından dökülen sözler kaygılandırmazdı beni; anlamlarını kestiremezdim ve zaten meçhul bir kişiye yönelmiş olsalar da arada bir hafifçe ürpererek bir anlığına kasılan eli benim elimin, benim yanağımın üzerinde olurdu. Tıpkı saatlerce durup dalgaların sesini dinlediğim gibi, çıkarsız ve huzur verici bir aşkla tadını çıkarırdım onun uykusunun. Belki de ancak size çok acı çektirebilecek insanlar, istirahate çekildikleri saatlerde doğanki kadar rahatlatıcı bir huzur verebilirler. Karşılıklı sohbet ederken olduğu gibi cevap yetiştirmem gerekmezdi ona; o konuşurken ise susmam mümkün olduğu ve bunu da yaptığım halde onun dedik-

lerini duymak bile bunca derinliklerine inmemeye engeldi. Uyurken onun saf soluğunun belli belirsiz bir esinti gibi dinginlik veren mırıltısını duymayı, her an yakalamayı sürdürmek; karşımda kanlı canlı bir varlık bulunduğunun ve onun tamamen bana ait olduğunun göstergesiydi. Eskiden mehtaplı gecelerde kumsala uzanıp kaldığım kadar uzun süre öylece durup onu izleyebilir, dinleyebilirdim. Bazen adeta deniz kabarır, fırtına kendini koyun içinde bile hissettirir gibi olur ve ben de fırtınanın uğultusunu dinler gibi onun horultulu soluğunu dinlerdim.

Bazen çok sıcakladığında, neredeyse uykuya dalmak üzereyken üzerinden sabahlığını sıyrır, bir koltuğa fırlatırdı. O uyurken, tüm mektuplarının bu sabahlığın iç cebinde olduğu, onları daima oraya koyduğu gelirdi aklıma. Bir imza, verilmiş bir randevu; bir yalanı ispatlamaya ya da bir kuşkuyu gidermeye yetebilirdi. Albertine'in uykusunun iyice derinleştiğini hissettiğimde, uzun zamandır kıpırdamadan onu seyre daldığım ayakucundan kalkar; o koltuğa serilmiş, kendini, kendini savunmasızca sunan o hayatın sırrına ermek duygusuyla yakıcı bir meraka kapılarak bir adım atmayı göze alırdım. Belki bunu yapmanın bir sebebi de hiç kıpırdamadan onun uyuyuşunu seyretmenin bir müddet sonra yorucu olmasıydı. Velhasıl tilki adımlarıyla, ikide bir dönüp Albertine'in uyanıp uyanmadığını yoklayarak koltuğa varırdım. Orada durur, tıpkı Albertine'i uzun uzun seyrettiğim gibi bu kez de sabahlığını seyre daldardım. Ancak –belki de yanlış iş yaptım ama– hiçbir seferinde ne sabahlığına dokundum ne elimi cebine attım ne de mektuplara baktım. Nihayet, böyle bir kararlılık gösteremeyeceğimi anlayınca, yine sessiz adımlarla Albertine'in yatağına döner ve tekrar onun uyuyuşunu izlemeye koyulur, kim bilir bana neler neler anlatabilecek olan sabahlık bir koltuğun kolçağında, gözümün önünde dururken ben gözlerimi ağzından tek

söz çıkmayan Albertine'e dikedim. Ve nasıl ki insanlar deniz havası alabilmek için Balbec Oteli'nde bir odanın günlüğüne yüz frank ödüyorsa ben de sırf onun soluğu yanağımın dibinde olsun, dudaklarımı dayayıp araladığım, canını dilime doğru akıtan ağzında hissedebileyim diye çok daha fazlasını harcamayı gayet doğal bulurdum.

Ancak onun uyuyuşunu izlemenin, yaşadığını duyumsamak kadar tatlı hazzına başka bir haz son verirdi, ki o da uyanışını görmenin hazzıydı. Onun benim evimde yaşamasının verdiğiyle aynı hazzın daha derini ve daha gizemlisiydi bu. İkinci vakti arabadan indiğinde dönüp geldiği yerin benim dairem olması tabii ki hoşnut ediyordu beni. Uykusunun derinliklerinden düşler merdiveninin son basamaklarını tırmanıp yeniden hayata ve bilinç haline döndüğü yerin benim odam olması; bir an için kendine, "Neredeyim ben?" diye sorup da çevresindeki eşyayı, ışıyla gözünü hafifçe kamaştıran lambayı görünce benim evimde uyandığını anlayıp kendisini yuvasında hissetmesi ise çok daha hoştu. O pek tatlı ilk kararsızlık anında ona bir kez daha ve daha bir bütünüyle sahip olduğumu hissederdim zira gezmeden döndüğünde kendi odasına geçtiği halde bu kez benim odam, Albertine nerede olduğunu seçer seçmez kendisini kuşatmış, içermiş olur ancak sevgilimin gözlerinden hiçbir sıkıntı okunmaz, o sanki hiç uyumamış gibi sakin bakardı. Uyanışın tereddüdü, sessizliğinde ifadesini bulsa da gözlerine yansımazdı.

Sonra dili çözülür, "canım" ya da "tatlım"a önadlarımdan birini ekler yani bu kitabın anlatıcısına yazarıyla aynı adı verirsek "canım Marcel" ya da "Marcel, tatlım" derdi. Artık aile içinde kimsenin bana "canım" diyerek Albertine'in bana söylediği güzel sözlerin biricikliğine gölge düşürmesine izin vermez olmuştum. Bana bunları derken hafifçe büzdüğü dudakları kendiliğinden öpücü-

ğe dönüşürdü. Az önce hemencecik uykuya daldığı gibi hemencecik de uyanmış olurdu.

Albertine'e şimdiki bakış açımıla başlangıçta Balbec'teki bakış açım arasındaki farkın asıl sebebi; benim zaman içinde kat ettiğim mesafe ya da eskiden ayakta, kıyı boyunca yürürken güneşin aydınlattığı o genç kıızı şimdi lamba ışığında, yanıma oturmuş halde görmem olmadığı gibi onun gerçekten zenginleşmiş, bağımsız bir gelişim göstermiş olması da değildi. Bu iki imgenin arasında çok daha uzun yıllar olabilir ancak böylesi köklü bir değişime yol açmayabilirdi. Asıl ani ve esaslı değişim, sevgilimin Matmazel Vinteuil'ün kadın arkadaşının elinde büyümüş sayılabileceğini öğrendiğimde gerçekleşmişti. Eskiden Albertine'in gözlerinde ne sırlar gördüğümü sanarak mest olurken şimdi ancak o gözleri hatta tıpkı gözleri gibi yansıtıcı olan, bir an yumuşacıkken bir anda sertleşiveren yanaklarını tüm esrarından arındırmayı başardığımda mutlu olabiliyordum. Artık peşinde olduğum, huzura erdiğim, uğruna canımı verebileceğim imge; meçhul bir hayat süren Albertine değil, olabildiğince tanıyıp bildiğim bir Albertine (ve bundan ötürü de bu aşk ancak mutsuz bir aşk olarak sürebilirdi zira tanıma itibarıyla gizem ihtiyacını karşılamıyordu), uzak bir diyarı yansıtan değil, tek arzusu benimle birlikte, benimle hemhal olmak olan bir Albertine –ki gerçekten böyleymiş gibi olduğu anlar vardı–, bir yabancıyı değil, tam da benim olanı yansıtan bir Albertine'di. Aşk; birine yönelik böylesi bir kaygı nöbetinden, onu tutabilecek miyim yoksa kaçıp gidecek mi belirsizliğinden doğunca kendisini yaratan o altüst oluşun izini taşır, o kişiyi düşündüğümüzde o âna dek gözümüzde canlananların pek azı kalır hatırdadır. Dolayısıyla benim Albertine'e dair, dalgaların kıyısında edindiğim ilk izlenimler de ona olan aşkımda varlıklarını ancak çok sınırlı biçimde sürdürebili-

lirdi: Gerçekten de söz konusu önceki izlenimler bu türden bir aşkta, onun gücünde, ıstırabında, şefkat ihtiyacında ve huzurlu, yatıştırıcı bir anıya; sevdiğimiz kişi hakkında bilinecek berbat şeyler olsa da başkaca bir şey bilmeden bağlanıp kalmak isteyeceğimiz bir anıya sığınma arayışında ancak çok ufak bir yer tutar. Hatta sırf bu önceki izlenimleri dikkate alırsak böylesi bir aşkın bambaşka şeylerden oluştuğunu görürüz! Bazen o içeri girmeden ışığı kapatırdım. Karanlıkta, ancak şöminede için için yanmakta olan bir odunun ışığıyla yolunu zor bularak gelip yanıma uzanırdı. Gözlerim, genellikle onu değişmiş bulmaktan korkan o gözlerim görmeden, ellerim ve yanaklarım onu kendiliğinden tanırdı. Böylece belki de o bu kör aşkın nimetiyle kendini alışık olduğundan da yoğun bir şefkate boğulmuş hissederdi.

Başka gecelerse soyunur, yatağa uzanırdım ve yatağın bir köşesine oturmuş olan Albertine'le, öpücüklerle bölünen oyunumuzu ya da sohbetimizi sürdürürdük. Sevdiğimiz farklı insanları birbiri ardına terk ettiğimiz halde birinin hayatına ve kişiliğine ilgi duymamızın tek sebebi olan o fiziksel arzuya kapıldığımızda kendi doğamıza o denli sadık kalırız ki bir keresinde Albertine'i "küçük kızım benim" diye öptüğüm sırada kendimi aynada gördüğümde, yüzümdeki o hüznü ve tutkulu ifade, bir zamanlar şimdilerde hiç anmadığım Gilberte'in yanındayken de büründüğüm ve bir gün Albertine'i de unutmam gerekirse belki bir başkasının yanında da bürüneceğim o aynı ifade; bana o kişiye verdiğimiz değer in ötesinde (zira içgüdümüz o anki sevgiliyi tek hakiki sevgili olarak görmemizi emreder) kadın cinsinin gençliğine ve güzelliğine adak misali sunulmuş, acılı ve yakıcı bir ibadeti eda ettiğimi düşündürdü. Ancak yine de Albertine'i böyle her gece yanımda tutmak ihtiyacı duymamda; gençliği onurlandıran "adanmış" bir arzunun ve Balbec anılarının yanı

sıra, hayatımda ya da tüm hayatımda olmasa da en azından aşk hayatımda o âna dek tanımadığım, yepyeni bir şeyin de rolü vardı. Yatağıma eğilen annemin bir öpücükle beni istirahatete taşıdığı, o çok geçmişte kalan Combray gecelerinden beri eşini benzerini tatmadığım bir huzura erdirmeye gücüydü bu. O zamanlar bana tam anlamıyla iyi biri olmadığımı hele ki günün birinde birilerini herhangi bir hazdan yoksun bırakmaya çalışacağımı söyleselerdi tabii ki çok şaşırırdım. Hiç şüphe yok ki henüz kendimi pek tanıımıyordum zira Albertine'i evimde tutmanın hazzı, olumlu bir haz olmaktan ziyade, o çiçeğe durmuş genç kızı, herkesin sırayla koklayabileceği bir dünyadan çekip almış olmaktan, bana çok büyük bir mutluluk vermese bile başkalarını ondan yoksun bırakmaktan kaynaklanan bir hazdı. Hırs, şan, şöhret hiç umurumda değildi. Nefret etmekten de acizdim üstelik. Ancak yine de indimde tensesel aşk, bir sürü rakibe karşı zafer duygusunu tatmak demekti. Ne kadar söylesem eksik kalır, her şey bir yana, huzura ermekti.

Albertine eve dönene dek onunla ilgili ne kadar kuşklara kapılmış, onun Montjouvain'deki odada olduğunu kurup durmuş olsam da o bir kez sabahlığıyla koltuğumun karşısına ya da çoğunlukla yatağa uzanmış olduğumdan ayakucuma kurulunca, dua eden bir müminin teslimiyetiyle tüm kuşkularımı ona açar, beni bu yükten kurtarması için ona havale ederdim. O da tüm gece boyunca iri bir kedi gibi yatağımın üzerinde hınzırca kıvrılarak oradan oraya yuvarlanabilir, benimle oynayabilirdi; bazı etine dolgun kadınlara mahsus o müstesna zarafeti kazandıran cilveli bir bakışla ucunu daha da ufalttığı, küçük, pembe burnuyla ateşli ve kışkırtıcı bir havaya bürünmüş, uzun siyah saçlarının bir tutamını pembe balmumundan yanağına düşürmüş ve gözlerini hafifçe kısıp kollarını açarak adeta, "İstediyini yap bana," demiş

olabilirdi. Benden ayrılacağı sırada iyi geceler dilemek üzere yaklaştığında, o zamanlar –sanki bu cismani özelliklerin Albertine’in içten ve iyi niyetli biri olmasıyla herhangi bir ilgisi varmış gibi– asla yeterince esmer ve yeterince benli bulmadığım o güçlü boynunun iki yanından öptüğüm, onun artık neredeyse ailevi bir niteliğe bürünmüş olan yumuşaklığı olurdu.

“Yarın bizimle gelecek misiniz, koca zalim?” diye sordurdu ayrılmadan önce. “Nereye gideceksiniz?” “Bu havaya ve size bağlı. Bugün bir şeyler yazdınız mı ki, sevdiceğim? Yok mu? Yazsaydınız gezmeye gelmediğinize değerdin bari. Bu arada, bu akşam eve döndüğümde tanıdığınız mı ayak seslerimi, benim geldiğimi bildiniz mi, söylesenize?” “Tabii ki. Yanılmak ne mümkün? İnsan minik kuşunun adımlarını bin kişinin içinden seçmez olur mu? Müsaade etsin de yatmadan önce ben çıkarayım ayakka-bılarını, ne büyük zevk benim için. Bu bembeyaz danteller içinde nasıl da zarif, nasıl da pespembesiniz.”

İşte böyle yanıtlardım onu; kösnül ifadelerin arasında anneme, büyükanneme özgü sözlerle de rastlanabilirdi. Zira yavaş yavaş aileme ve tüm akrabalarımın benzemeye başlamıştım; kafayı hava durumuna takmış babama (benim ilgilimle tamamen farklı açıdan kuşkusuz, zira olgular kendini tekrarlasa da bu durum çok büyük çeşitlemeler halinde gerçekleşir) ama sırf babama da değil, giderek Léonie Halama da benziyordum. Öyle olmasa Albertine; sırf onu kontrolüm dışında, başıboş bırakmamak için olsun, dışarı çıkmaya sevk edebilirdi beni. Eskiden olsa kendini tamamen dine adanmış olan Léonie Halamla tek bir ortak nokta olmadığına yemin edebilirdim; ben tam bir sefa düşkününü olarak o hiçbir zevki tatmamış, sabah-tan akşama kadar tespih çekip dua okuyan manyaktan görünürde tamamen farklıydım; ben edebî bir varlık gösterememenin sancısını çekerken o ailede okumanın vakit

öldürmek ve "eğlenmek"ten başka bir şey olduğunu halen anlamamış tek kişiydi ve bundan ötürü de Paskalya döneminde bile sadece duayla kutsansın diye her türlü ciddi faaliyetin yasak edildiği pazar günleri okumaya izin vardı. Nitekim her gün başka bir sıkıntıyı bahane etsem de ikide bir yatağa çivilenmeme asıl sebep, bir insandı; Albertine değildi, sevdiğim biri değildi ama üzerimde sevdiğim birinden çok daha güçlü etkisi olan, adeta benliğime transfer olmuş, bazen kıskanç kuşkularımı susturacak ya da en azından beni kuşkularımda haklı olup olmadığını sorgulamaya girişmekten alıkoyacak kadar despot bu kişi, halam Léonie'ydi. Sanki tıpkı onun gibi ikide bir barometreyi yoklamakla yetinmeyip bizzat canlı bir barometreye dönüşecek kadar babama çekmem yetmezmiş gibi, sanki hava durumunu ancak odamdan ya da yatağımdan gözlemlemek üzere eve tıklılıp kalacak kadar kendimi Léonie Halamın hâkimiyetine teslim etmiş olmam yetmezmiş gibi, bir de üstüne Albertine'le kâh çocukken Combray'de annemle konuştuğum gibi kâh büyükannemin benimle konuştuğu tarzda konuşmaya başlamıştım işte. Belli bir yaşı geçtikten sonra, bir zamanki çocukluk ruhumuz ile soyundan geldiğimiz ölülerin ruhu sükün eder, tüm talihlerini ve talihsizliklerini üzerimize boca eder, yaşadığımız yeni duygulara karışmaya kalkarlar ve biz de o duygular içindeki eski imgelerini silerek onları özgün bir yaratı halinde yeniden biçimlendiririz. Aynı şekilde benim de en eski yıllarımdan itibaren tüm geçmişim ve onun da ötesinde ailemin geçmişi, Albertine'e beslediğim kirli aşka hem bir ana hem de evlat sevgisinin şefkatini katıyordu. Belli bir yaştan sonra artık çok uzaklardan çıkagelip etrafımızda toplaşan tüm o akrabaları buyur etmemiz icap eder.

Albertine sözümü dinleyip pabuçlarını çıkarmadan önce ben onun gömleğini aralardım. Dimdik ve küçücük

iki meme; öyle yuvarlaklıklar ki bedeninin bir parçasından çok, sanki orada olgunlaşmış iki meyve gibiydiler ve kasıkları, bacaklarının bittiği yerde (erkeklerde yerinden sökülen bir heykele saplı kalan metal çubuk gibi çirkinleşen yeri örterek), güneşin batışından sonraki ufuk çizgisi kadar mahmur, dinlendirici ve münzevi bir kavis çizen iki dudakla sonlanırdı. O ayakkabılarını çıkarır ve yanıma uzanırdı.

Ah, Kadın ve Erkek bedeninin girdiği o muhteşem haller; Yaratılış'ın birbirinden ayrı düşürdükleri, dünya-daki ilk günlerin masumiyeti ve yoğruldukları toprağın tevazusuyla birleşmeye çalışırken; orada Havva, Âdem'in yanında uyandığında şaşkın ve itaatkâr, bizzat Âdem de yaratıcısı Tanrı'nın karşısında henüz bir başınadır. Albertine kollarını siyah saçlarının ardında kavuşturur, kalçası çıkıklaşır, bacağı, uzanıp kendi üzerine kıvrılan bir kuğu boynu gibi katlanarak yana sarkardı. Tam yan yattığında yüzünün aldığı şekle dayanamazdım sadece, –cepheden çok tatlı, çok güzel olduğu halde– Leonardo'nun bazı karikatürlerindeki tipler gibi kanca burnuyla bu profil sanki onun maskesini düşürerek evimde varlığından dehşete kapılacağım bir casusun fesatlığını, çıkarıcılığını, düzenbazlığını açığa çıkarırdı. Hemen yüzünü ellerimin arasına alır ve kendime çevirirdim.

"İyi bir çocuk olun da yarın gelmeyecek olursanız çalışacağınıza söz verin," derdi sevgilim, gömleğini üzerine geçirirken. "Tamam ama henüz giymeyin sabahlığınızı." Bazen yanında uyuyakalırdım. Oda soğur, ateşe odun atmak gerekirdi. Arka tarafımdaki zile uzanmaya çalışır ama beceremez, karyolanın bir tek zilin asılı olduğu hariç tüm bakır parmaklıklarını yoklar, o sırada Françoise bizi koyun koyuna görmesin diye yataktan fırlamış olan Albertine'e de, "Hayır, gelin bir dakika, zili bulamıyorum," diye seslenirdim.

Görünürde tatlı, neşeli, masum ancak yine de bir facia ihtimalini biriktiren anlar: Aşk hayatını tüm yaşam formlarının en çelişkilisine dönüştüren; en şen şakrak anları öngörülmesi imkânsız bir kükürt ve lav sağanağının izlediği ve hemen ardından, acıdan ders çıkartacak cesareti bulamayarak yine o felaketten başka bir şey püskürtemeyecek kraterin yamacına sığındığımız bir yaşam tarzına dönüştüren anlar. Kalıcı mutluluğa inananların gamsızlığı içindeydim. Zaten ıstırapı büyütebilmek için tam da böyle bir sevecenlik gerektiğinden –ve üstelik o sevecenlik sonrasında da ara ara belirip ıstırapı dindireceğinden– erkeklerin bir kadının kendileriyle iyi geçinmesiyle övünürken başkalarına hatta kendilerine karşı samimi olduklarını düşünebiliriz; halbuki işin geneline bakıldığında aralarındaki bağın merkezinde can yakıcı bir kaygı, gizli gizli, başkasına itiraf edilmeden ya da sorular, soruşturmalar aracılığıyla istemsizce açık edilerek sürekli dolanıp durmaktadır. Ancak öncesindeki sevecenlik olmasa doğamazdı bu kaygı, hatta sonrasında bile ıstırapı dayanılır kılmak, kopuşları engellemek için arada bir o sevecenliğe ihtiyaç vardır ve o kadınla ortak yaşamın gizli cehennemini gözlerden kaçırmaya çalışırken işi güya huzurlu olduğu iddia edilen bir samimiyet gösterisine vardırma aslında doğru bir bakış açısının, genel bir sebep sonuç ilişkisinin, o ıstırapın üretilmesini mümkün kılan hallerden birinin ifadesidir.

Artık Albertine'in burada olması ve ertesi gün ancak benimle ya da Andrée'nin himayesinde dışarı çıkabilecek oluşu şaşırtmıyordu beni. Ortak yaşamın bu alışkanlıklarının, benim yaşamımı sınırlandıran ve içine Albertine'den başka kimsenin sızamayacağı bu kalın çizgilerin yanı sıra, bu çizgilere koşut ancak sınırları daha geniş olan ve içimde bir inziva hücresi gibi, müstakbel aşklarım için biraz katı ve tekdüze bir planın ana hatla-

rını çizmekte olan daha uzak çizgiler de (tıpkı bir mimarın ancak uzun süre sonra yükselecek anıtlar için çizdiği eskizler gibi müstakbel hayatımın henüz bana meçhul olan gelecek planlarına dair çizgiler de) aslında Balcı'daki o gece, o küçük tramvayda Albertine bana kendisini kimin yetiştirdiğini açınca onu ne pahasına olursa olsun bazı etkilerden sakınmak ve birkaç gün boyunca gözümün önünden ayırmamak arzusuna kapıldığım da çizilmişlerdi. Günler günleri kovalamış, bu alışkanlıklar otomatığa bağlanmıştı ama tıpkı Tarih'in ritüellerin altında yatan manayı yeniden keşfetmeye çalışması gibi bana da soracak olsalar, ben de kendimi tiyatroya bile gitmeyecek kadar tecrit ettiğim bu münzevi hayatın ne anlama geldiğini, kökeninde bir geceki kaygının ve sonraki günlerde de talihsiz bir çocukluk geçirdiğini öğrendiğim o kızın artık istese de aynı şekilde ayartılmasının mümkün olmayacağını kendime kanıtlamak ihtiyacının yattığını söyleyebilir ancak söylemek de istemezdim. Söz konusu ayartılma olasılıkları artık pek nadiren aklıma takılıyordu ama yine de bilincimde belli belirsiz varlıklarını sürdürüyor olmalıydılar. Ve hiç şüphe yok ki bu olasılıkları günden güne ortadan kaldırıyor ya da bunun için çabalıyor olmaktan ötürü, o diğer pek çok yanaktan daha güzel olmayan yanakları öpmek bana bu denli tatlı geliyordu; azıcık derinleşmiş her türlü tensel sıcaklığın altında bir tehlike sabit olarak bulunur.

* * *

Albertine'e, eğer onunla çıkmazsam çalışacağıma söz verirdim. Ancak ertesi gün, sanki ev uykumuzdan istifade mucizevi bir yolculuk yapmış gibi farklı bir havada, başka bir iklimde uyanırdım. İnsan yeni bir ülkeye ayak basar basmaz da çalışmaya koyulamaz ki, koşullara

uyum sağlaması gerekir önce. Benim içinse her gün başka bir ülkeydi. Bizzat kendi tembelliğim bile kılıktan kılığa bürünürken nasıl teşhis edebilirdim ki onu? Bazen, hani derler ya, "göğün yarıldığı" günlerde, dinmek bilmeyen yağmurda sadece evde kalmak bile tekneyle denizde kayar gibi süzülmenin keyfini, dingin sessizliğini yaşatırdı. Havanın açık olduğu bazı günlerde ise yatakta öylece kalır ve bırakırdım; gölgeler bir ağaç gövdesinin çevresinde oynar gibi oynar çevremde. Ve yine başka günler, yakındaki kilise sabahın ilk çanlarını çalarken, ılık rüzgârda eriyip dağılan dolu yağışının kararttığı göğün ancak bir nebze aydınlandığını fark edince sabah duasına kalkanlar kadar nadir görülen o fırtınalı, darmadağın ve tatlı günlerden birine uyandığımı anlardım; aralıklı sağanağın ıslatıp esiveren rüzgârın ya da güneş ışınının kuruttuğu çatılardan bir yağmur damlası, güvercin gibi kuğurarak süzülür ve arduvaz kaplamalar, rüzgâr yeniden esip savuruncaya kadar bir görünüp kaybolan güneşin altında, güvercinin boyun tüyleri gibi menevişlenirdi. Bir sürü hava değişikliği, atmosfer olayı, tufanla dolu olduğundan miskin kişinin gökyüzünün adeta kendi yerine sergilediği etkinlikle ilgilendi diye boşa geçmiş saymayacağı günlerden biri. Tıpkı ayaklanma ya da savaş döneminde okulu kıran öğrenciye hiç boş gelmeyen zira görevden kaytarmakla birlikte Adalet Sarayı yakınlarında gezinmek ya da gazeteleri okumak suretiyle olan bitenden zihnine besin ve aylaklığına mazeret bulduğu yanılsamasına kapılabildiği günler gibi. Ve nihayet hayatımızda istisnai bir krizin baş gösterdiği ve ömründe kılını kıpırdatmamış olanın bile, sürecin mutlu sona bağlanması halinde, bundan bir gayretkeşlik alışkanlığı kazanarak çıkacağına inandığı günlere benzer. Mesela kişinin son derece tehlikeli koşullarda gerçekleşecek bir düelloya katılmak üzere evden çıktığı sabaktır bu: İşte o

zaman, bir eser yaratmaya girişmek ya da sadece keyif çatmak için değerlendirebilecekken hiçbir açıdan tadına varamamış olduğu bir hayatın değeri, belki de tam canından olacağı anda kafasına dank ediverir. "Öldürölme-yecek olsaydım," der kendine, "nasıl da hemencecik çalışmaya koyulur hem de eğlenirdim!" Hayat bir anda kıymete biner gözünde çünkü genellikle elde edebildiği azıcık şeyi değil, hayatın bahşedebilecek gibi olduğu her şeyi atfeder ona. Arzularının ışığında görür yaşamı; deneyimlerinin gösterdiği üzere kendisinin ancak oldura-bildiği haliyle yani gayet vasat bir yaşam olarak değil. Birdenbire işle güçle, yolculuklarla, dağ tırmanışlarıyla; o düellonun ölümcül sonucunun imkânsız kılabileceği tüm o güzel şeylerle doluvermiştir hayat, zaten bu düello gündeme gelmeden önce de kötü alışkanlıklarının tüm bunları kendisi için imkânsız kıldığı ve bu düello olmasa aynı kötü alışkanlıkları sürdürecektir olduğu aklına gelmez bile. Yara bile almadan eve döner. Ama o keyiflerin, gezintilerin, yolculukların; bir an için ölümün kendisini mahrum bırakacağından endişelendiği her şeyin önünde yine aynı engeller dikilir: Hayata dönmesi yetmiştir bunun için. İşe gelince, olağanüstü koşullar insanın içinde evvelinde ne varsa ancak onu artırdığından (çalışkan olanda çalışkanlığı, tembelde tembelliği) o da azıcık tatil verir kendine.

Ben de tıpkı o adam gibi yapıyordum yani yazı yazmaya girişmeye dair o çok eski kararımın bu yana yaptığım gibi; fi tarihinde almıştım bu kararı ama bana sanki dünmüş gibi geliyordu çünkü sonrasında art arda dizilen her günü yok saymıştım. İşte bu günü de aynı şekilde değerlendiriyordum; hiçbir şey yapmadan sağanakların indirmesini, güneşin ışımasını izleyerek ve kendime yarın çalışmaya başlama sözü vererek. Ama gökten bulutlar çekildiğinde ben de artık aynı ben olmuyordum; çan-

ların altın yaldızlı sesinde sadece balımsı bir ışık değil, ışığın hissi de olurdu (ve bayık bir reçel tadı da, zira Combray'de genellikle reçel kabı, toplanmış sofranın üzerinde bir yabanarısı gibi oyalanmayı sürdürürdü). O pırıl pırıl güneşli gün boyunca gözleri yumup kalmak, tıpkı sıcağa karşı panjurları indirmek gibi kabul edilebilir, olağan, sağlıklı, keyifli ve mevsimsel. Balbec'te geçirdiğim ikinci dönemin başında işte böyle havalarda med zamanı denizin maviye çalan kabarışları arasından orkestranın kemanlarını duyardım. Bugün Albertine'e nasıl da daha bir bütünüyle sahiptim! Bazı günler, saat başlarını haber veren çanın sesi, titreşim alanının üzerinde öyle diri, ıslaklıkla ya da aydınlıkla öylesine genişleyen bir kubbe taşırdı ki yağmurun ya da güneşin efsununun körlere yönelik bir çevirisi ya da eğer isterseniz, müzikal bir çevirisi gibi olurdu. Öyle ki o an yatağımda, gözlerim kapalı, her şeyin bir başka düzleme aktarılabilceğini ve sırf seslerden oluşan bir evrenin de diğeri kadar çeşitlilik sergileyebileceğini düşünürdüm. Bir kayıkla süzülüyor-muş gibi miskince günbegün geriye giderek ve kendi seçmediğim, bir an öncesinde benim için görünmez olan, hafızamın bana seçme şansı vermeksizin art arda önüme sürdüğü yeni ve büyüleyici hatıraların gözümde canlanışını izleyerek, güneşin altındaki gezintimi bu birleşmiş uzamlar üzerinde ağır ağır sürdürürdüm.

Balbec'teki bu sabah konserlerinin tarihi çok eskiye dayanmıyordu. Yine de o yakın sayılacak geçmişte Albertine fazla umurumda değildi. Hatta Balbec'e geldiğim ilk günlerde varlığından haberdar bile değildim. Kimden almıştım haberini peki? Ah! Tabii ki Aimé'den. Tıpkı bugün gibi pırıl pırıl, güneşli bir gündü. Sevgili Aimé! Beni tekrar gördüğüne sevinmişti. Ama Albertine'den hoşlanmaz o. Herkesin sevebileceği biri değil Albertine. Evet, bana Balbec'te olduğunu o söylemişti. Nereden biliyordu

peki? Tabii ya, karşılaşmıştı onunla, davranışlarını pek uygunsuz bulmuştu. O anda Aimé'nin anlatısına, onun bana naklederken sunduğundan farklı bir açıdan yaklaşan zihnim, sanki oraya dek pek dingin sularda süzölmekteyken belleğimin tam o noktasına sinsice yerleştirilmiş, görünmez ve tehlikeli bir mayına çapmış gibi infilak etti. Onunla karşılaştığını, davranışlarını uygunsuz bulduğunu söylemişti bana. Uygunsuz derken neyi kastetmişti? Avam, diye anlamıştım zira daha baştan karşı koymak için onun pek zarif biri olduğunu belirtmiştim. Ama hayır, Gomorra tarzı bir uygunsuzluktan bahsetmişti belki de. Bir kadın arkadaşıyla birlikteydi, birbirlerini bellerinden kavramışlardı belki de, diğer kadınları süzüyorlardı, aslına bakılırsa Albertine de benim yanımdayken hiç görmediğim bir "davranış" içindeydiler. Kimdi bu kadın arkadaş? Aimé nerede karşılaşmıştı Albertine'in o iğrenç haliyle? Bana dediklerini tamı tamına hatırlamaya çalışıyordum, ki tahmin ettiğim gibi mi yoksa sadece bayağı tavırlardan mı bahsetmek istemişti, anlayabileyim. Ama bunu kendime ne kadar sorarsam sorayım, sorgulayan da bu hatırayı sunabilecek olan da tek ve aynı kişi yani ne yazık ki bendim ve bir an için kendimi ikiye bölsem de üzerime hiçbir şey ekleyemiyordum. Ne kadar sorgularsam sorgulayayım, yanıt veren yine bendim ve hiçbir yeni bilgiye erişemiyordum. Matmazel Vinteuil'ü düşünmüyordum artık. Bu çektiğim kıskançlığın hedefi farklıydı çünkü o yeni bir kuşkudan doğmuştu ya da daha doğrusu o kuşkunun uzantısından, kapsamından ibaretti; sergilenen aynı sahneydi ama artık dekor Montjouvain değil Aimé'nin Albertine'le karşılaştığı yoldu. Hedefi ise o gün Albertine'le birlikte olabilecek birkaç kız arkadaşından biriydi. Şu Élisabeth denen kız olmasındı o arkadaş ya da hani Albertine'in gazinoda çaktırmadan aynadan süzdüğü o iki genç kız mıydı. Kesinlikle ilişkisi vardı onlarla,

tıpkı Bloch'un kuzeni Esther'le de olduğu gibi. Böylesi ilişkiler bana üçüncü bir kişi tarafından ifşa edilmiş olsa beni ölmekten beter edebilirdi ama bunları kendi kendime kurduğumdan acıyı hafifletmek için işin içine yeterince belirsizlik katmayı da ihmal etmiyordum. Aldatılmış olduğu düşüncesi insana yakıcı bir sözle zerk edildiğinde çok düşük dozda dahi öldürücü olabilecekken aynı düşünceyi, kuşku formunda olunca her gün çok yüksek miktarlarda sindirebiliyoruz. Hiç şüphesiz bundan ötürüdür ki aynı kıskanç kişi, koruma içgüdüsünün de bir türevi olarak, masum olgular hakkında dehşetli kuşkular geliştirmekten çekinmeyecektir; yeter ki kendisine sunulan herhangi bir kanıt karşısında gerçekliği inkâr edebilsin. Nitekim aşk deva bulmaz bir hastalıktır, tıpkı romatizma ataklarının ancak yerini migren nöbetlerine bırakmak üzere biraz soluk aldırđı şü müzmin hastaların haline benzer. Kıskanç kuşku bir nebze dinmeye görsün, bu kez de bana müşvik davranmadığı yahut belki de Andrée'yle bir olup benimle dalga geçtiği için içerliyordum Albertine'e. Andrée ona tüm konuştuklarımızı aktardıysa Albertine kim bilir neler düşünmüştür, diye dehşetle ürperiyordum, gelecek berbat görünüyordu. Bu hazine düşünceler ancak yeni bir kıskançlık kuşkusuyla farklı araştırmalara sürüklendiğimde ya da aksine Albertine'in sevgi gösterileri karşısında kendi mutluluğum gözümde anlamını yitirdiğinde bırakırdı yakamı. Kimdi o genç kız acaba? Aimé'ye yazmalı, onunla görüşmeye çalışmalıydım, sonra da Albertine'le konuşarak, onun itiraf etmesini sağlayarak Aimé'nin anlattıklarının sağlamasını yapardım. Bu arada bu kişinin Bloch'un kuzini olabileceğine inandığımdan ondan ayrıca kuzininin hiç olmazsa bir fotoğrafını göstermesini hatta gerekirse kendisiyle bir görüşme ayarlamasını istedim ve o da neyin peşinde olduğumu kesinlikle anlayamadı tabii.

Böyle nice insanı, şehri, yolları öğrenmek arzusuyla yanıp tutuşmamıza sebep olur şu kıskançlık! Bu öyle bir bilgi açlığıdır ki sayesinde birbirinden bağımsız pek çok konuda olası tüm kavramları tek tek sindirir de bir tek istediğimiz bilgiye ulaşmadan kalırız. Kuşkunun ne zaman doğacağı asla bilinmez zira muğlak bir cümle ya da durup dururken dile getirilmiş olamayacak bir mazeret bir anda aklımıza takılıverir. Oysa tekrar görüşmüş de değilizdir o kişiyle ama sonradan sonraya dank eden, o insandan ayrıldıktan sonra kabaran, jetonu geç düşen bir kıskançlık da vardır. Belki de bazı arzuları içimde tutma alışkanlığı geliştirmiş olmam, pencereden mürebbiyeleri eşliğinde geçişlerini gördüğüm sosyetik genç kızlara ve bilhassa Saint-Loup'un bana bahsettiği, o randevuevlerinin müdavimi olan kıza yönelik arzumu, güzel hizmetçilere ve bilhassa Madam Putbus'ün hizmetçisine yönelik arzumu, baharın ilk günlerinde fırtınaları ve elma ağaçlarının, alıçların yeniden çiçeklenişini görmek için kırlara gitme arzumu, Venedik'e yönelik arzumu, çalışmaya koyulma arzumu, herkes gibi bir hayat sürme arzumu; belki de tüm bu arzuları doyurmadan, kendime günün birinde tatmin etme sözü vermekle yetinerek bastırma alışkanlığım; Mösyö de Charlus'un ertelemecilik diye kestirip attığı, o yıllardır süren, bugünün işini yarına bırakma alışkanlığım içimde öyle yer etmişti ki kıskanç kuşklarıma da sirayet ediyor ve günün birinde Albertine'i karşıma alıp şu Aimé'nin onun yanında gördüğü genç kız (ya da genç kızlar; anlatının bu kısmı hafızamda muğlak, silik, tabiri caizse muammalıydı) meselesini açıklığa kavuşturmayı ihmal etmemeyi aklımın bir köşesine yazdığım halde bu açıklamayı geciktirmeme yol açıyordu. Her halükârda sevgilimin gözünde kıskanç biri konumuna düşmemek ve onu kızdırmamak için o akşam açmayacaktım bu konuyu. Yine de ertesi gün

Bloch bana kuzini Esther'in fotoğrafını ulaştırdığında hiç vakit kaybetmeden Aim 'ye iletcektim. Ve tam da o sırada Albertine'in o sabah aslında onu yorabilecek bir hazzı benden esirgediğini hatırladım. Yoksa başka birine saklamak için mi yapmıştı bunu, aynı günün ikindisinde belki? Kime peki? İşte böyle sonu gelmez kıskançlığın zira diyelim ki sevilen kişi ölmüş olduğu için yapıp ettikleriyle kışkırtamayacak olsa bile bazen her şey olup bittikten sonra anıların da, o  na dek aydınlatmamış olduğumuz, bize anlamsız gelen anıların da bir anda belleğimizde bizatihi olaylar gibi harekete geçtiği olur ve hiçbir dışsal olgu gerekmez, kendi kendimize düşünmemiz yeter, onlara yeni ve korkunç anlamlar yüklemek için. Sevgilimizin yeni ihanetlerinin ortaya çıkması için iki kişi olmamız gerekmez yani, o ölmüş olsa bile odamızda kendi kendimize düşüncelere dalmamız yeterlidir. Dolayısıyla aşkta da olağan hayatta olduğu gibi sadece gelecekten değil, çoğunlukla gelecek geldikten sonra bizim açımızdan gerçeklik kazanan geçmişten de korkmak gerekir ve bunu derken sadece bizim olup bittikten sonra haberdar olduğumuz bir geçmişten değil, uzun zaman içimizde taşıdığımız halde birdenbire anlamını  z verdiğimiz bir geçmişten de bahsediyoruz.

Neyse ne, keyfim yerindeydi işte, ikindinin son demlerinde, muhtaç olduğum huzuru Albertine'in varlığında arayabileceğim saatlere az kalmıştı. Ne yazık ki gelen gece bana o huzuru getirmeyen gecelerden biri oldu; Albertine'in ayrılırken verdiği ve her zamanki  p c klerinden hayli farklı olan o öpücük; eskiden annemin kızırken kondurduğu  p c kten daha fazla sakinleştirmeyecekti beni; kendisini tekrar çağırmaya cesaret edemesem de uykuya dalamayacağımı hissederdim o zamanlar. Artık bu geceler, Albertine'in ertesı gün için benim bilmemi istemediği bir programı kurguladığı gece-

lere dönüşmüştü. Aklındaki programı bana itiraf etse ben de sadece Albertine'in uyandırabileceği bir şevkle çabalarım gerçekleşebilmesi için. Ancak bana hiçbir şey demiyor ve hiçbir şey demesi de gerekmiyordu zaten. Eve adımını atar atmaz, daha oda kapımın eşiğinde, henüz şapkası ya da beresi başındayken tanırdım ben o meçhul, dik başlı, çetin ve yenilmez arzuyu. Oysa eve dönüşünü en tatlı duygularla beklediğim, boynuna daha bir şefkatle atılmayı umduğum geceler olurdu bunlar çoğunlukla. Heyhat, sevgiden içim içime sığmayarak an-neme babama koşturup da genellikle soğuk ya da sinirli karşılandığım anlarda yaşanan o uyuşmazlıklar, iki sevgi-linin arasında yaşananların yanında hiçbir şey değilmiş. Şimdikinin ıstırabı hiç o kadar yüzeysel değil, katlanma-sı çok daha güç, yüreğin çok daha derin bir katmanına çöküyor. O gece de Albertine kendince programını yap-mış olduğu halde bana da çıtlatmak zorunda kaldı. Erte-si gün Madam Verdurin'i ziyaret etmek istediğini hemen anladım; basit bir ziyaretten ibaret olsa hiçbir itirazım olmazdı buna. Ancak niyeti kesinlikle orada birileriyle buluşmak, müstakbel bir hazzın hazırlığını yapmaktı. Öyle olmasa bu kadar önemsemezdi bu ziyareti. Yani bana önemsemediğini tekrarlayıp durmazdı, demek isti-yorum. Ancak harfleri bir simgeler dizisi olarak benim-sedikten sonra fonetik yazıyı kullanan halkların tersine bir yol izlemiştim ben ömrümce; yıllarca insanların ger-çek yaşamlarını ve düşüncelerini sadece bana kendi ira-deleriyle sundukları dolaysız ifadelerde aradıktan sonra böylesi ifadelerin yokluğunda tam aksine, sadece gerçek-liğin akılcı ve çözümlemeye dayanan ifadeleri olmayan tanıklıkları önemser olmuştum. Sözlerin kendisi ise an-cak heyecana kapılan insanın yüzüne hücum eden kan ya da ani bir sessizlikle aynı şekilde yoruma tabi tutul-maları şartıyla bilgi verebiliyordu bana. Öyle ki muhata-

bımın dile getirmediđi iki dűřűncenin istemsizce ve bazen tehlikeli řekilde çakıřmasından alev alarak fırlayıveren bir belirteç bile (űrneđin Műsyű de Cambremer'in benim "yazar" olduđumu sandıđı ve henűz benimle hiç konuřmamıř olduđu sırada Verdurin'lere yaptıđı ziyareti anlatırken bana dűnűp, "Borrelli de oradaydı *tabii*," demesi) uygun analiz ya da elektroliz yűntemleriyle o dűřűnceleri ayrıřtırmama imkűn veriyor ve bana koca bir sűylevden daha çok řey anlatabiliyordu. Albertine sűzlerinin arasında arada bir bu deđerli terkiplerin bazılarını geçirir, ben de hemen onları net dűřűncelere dűnűřtűrmek amacıyla "iřlemeye" giriřirdim.

Zaten űřık kiři açısından en berbat řeylerden biri, – diđer olası bilgi edinme yolları arasında sadece deneyimle ya da muhbirlikle ulařılabilir olan– tikel olguları keřfetmek bu denli gűken hakikatin gayet kolayca saptanabilir hatta sadece sezilebilir olmasıdır. Balbec'de onun gelip geçen ge kızlara bir anda gűzlerini dikip sanki bakıřlarıyla okřuyormuř gibi uzun uzun seyre daldıđını çok gűrműřtűm ve eđer bunlar tanıdıđım kızlarsa sonra da bana dűnűp řűyle derdi: "ađırsak ya řunları? Ne gűzel hareket edip ařađıldım." Ancak bir zamandır, içimden geçenleri okumaya bařladıđından beri kuřkusuz, ne kimseyi çađırmak ister ne de tek bir sűz eder olmuřtu hatta dűnűp bakmıyordu bile, ancak hiçbir hedefe yűnelmeyen o suskun gűzleri, dalgın ve ifadesiz çehresiyle birleřtiđinde, űnceden mıknaťis gibi yapıřıp kalan bakıřları kadar anlam kazanıyordu. Nitekim artık benim de Albertine'in anlamsız ıvır zıvırlar olarak niteleyeceđi, sırf "űkűz altında buzađı aramak için" kafaya taktıđımı iddia edeceđi řeyler hakkında kendisine sitem etmek, sorular sormak imkűnım kalmamıř oluyordu. "řu geçen kadına neden baktınız?" demek zaten yeterince zorken "Niye bakmadınız?" demek daha da zordu. Bal gibi bili-

yordum oysa, ya da en azından bilmem gerekirdi; bir bakışta toplanan, bir bakışın kanıtladığı tüm o ıvır zıvıra ya da sözlerindeki şu ya da bu çelişkiye inanmak yerine Albertine'in beyanlarına inanmayı seçmemiş olsaydım; genellikle ondan ayrıldıktan çok sonra farkına vardığım o çelişkiler bana tüm gece ıstırap çektirir ve bir daha sözünü etme cesaretini gösteremesem de düzenli ziyaretlerle hafızamı şereflendirmekten geri durmazlardı. Çoğu kez, Balbec sahilindeki ya da Paris sokaklarındaki o küçük, kaçamak bakışlara ya da göz kaçırmalara sebep olan kişinin sadece gelip geçtiği anda bir arzu nesnesi değil de eski bir tanıdık olup olmadığı takılabilirdi aklıma ya da sadece bahsini duyduğu bir genç kız da olabildi ve bunu öğrendiğimde, Albertine'in olası çevresinin çok dışında olduğu izlenimi veren bu kişiden kendisine bahsedilmiş olmasına şaşar kalırdım. Ne var ki günümüzün Gomorra'sı, en umulmadık yerlerden kopup gelen parçalardan oluşan bir yapbozdur. Nitekim bir keresinde Rivebelle'de verilen büyük bir akşam yemeğinde de şuradan buradan, en azından ismen tanıdığım on kadın davetli, birbirlerinden son derece farklı olmalarına rağmen öyle mükemmel bir birliktelik oluşturmuşlardı ki hiç böylesine bağdaşık hatta böylesine birleşik bir davet görmemiştim.

Yoldan geçen kızlara dönecek olursak; Albertine'in yaşlı bir kadına ya da adama hiç gözlerini böyle dikerek ya da aksine kaçırarak, görmezden gelirmiş gibi baktığı olmamıştı. Aldatılan kocalar hiçbir şey bilmese de her şeyi bilir aslında. Ancak bir kıskançlık davası açabilmek için dosyanızın daha ziyade maddi delillerle desteklenmiş olması gerekir. Zaten kıskançlık, sevdiğimiz kadında belli bir yalan söyleme eğilimini keşfetmemize yardım etse de kadının bizim kıskandığımızın farkına varması, aynı eğilimin yüzle çarpılmasına yol açar. Ya acıdığından

ya korktuğundan ya da bizim araştırmalarımıza karşılık gelen bir gizlenme içgüdüleriyle öncesinde asla söylemediği ölçüde yalan söyler bize kadın. Tabii kadının hoppalığını kendisini seven adama daha en başından, sanki bir erdem gibi açıkça sergilediği aşklar vardır kuşkusuz. Ama birbirine taban tabana zıt iki evreden oluşan aşk maceraları da öyle çoktur ki! İlk evrede kadın hazza düşkünlüğünden, bu merakının onu sürüklediği zevkusefa âlemlerinden azıcık törpüleyerek, neredeyse rahat rahat bahsederken aynı adamın kendisini kışkandığını ve hakkında tahkikat yürüttüğünü sezdiğinde ise tüm bunları kanının son damlasına dek inkâr edecektir. Öyle ki adam o ilk itirafların hatırasıyla halen kıvrandığı halde o zamanları arayacak hale gelir. Kadın ona hâlâ eskisi gibi itirafta bulunuyor olsa onun her gün sonuçsuzca izini sürmeye çalıştığı kusurların sırrını adeta kendiliğinden açmış olacaktır. Üstelik bu öyle bir teslimiyetin, güvenin, dostluğun kanıtıdır ki! Kadın onu aldatmadan edemese bile en azından onu dostça, yaşadığı hazları onunla da paylaşarak, onu da işin içine katarak aldatmış olacaktır. Aşklarının başlangıçta vaat ediyor gibi olduğu ancak sonrasında imkânsız kıldığı böylesi bir yaşamı özlemle anar adam ve bu da söz konusu aşkı korkunç ölçüde acı verici, ayrılığı da duruma göre ya kaçınılmaz ya da imkânsız bir şeye dönüştürür.

Bazen, Albertine'in yazdıkları ideografik olmazdı ve yalanları deşifre etmek için sadece tersinden okumak yeterdi. O akşam umursamaz bir edayla, adeta arada kaynasın diye ediverdiği sözler de öyleydi: "Yarın Verdurin'lere giderim belki, bir ihtimal, gider miyim, bilmem ki, hiç de içimden gelmiyor." Bu çocukça anagramın itiraf ettiği şuydu: "Yarın kesinkes Verdurin'lere gideceğim zira bu son derece önemli benim için." Görünürdeki bu tereddüt, kesin bir kararlılığa işaret ediyor ve söz konusu

ziyareti önemsizmiş gibi gösterirken bir yandan bana da haber vermiş olmayı amaçlıyordu. Albertine sarsılmaz kararlarından bahsederken daima kararsız bir tavır takınırdı. Benim de ondan aşağı kalır yanımdı yoktu: Bu Madam Verdurin ziyareti gerçekleşmesin diye gerekeni yapacaktım ben de. Çoğu kez kıskançlık, aşkla ilgili meselelere uyarlanmış tedirgin bir despotluk ihtiyacından ibarettir. En sevdiğim insanların, aldatıcı olduğunu kanıtlamak istediğim bir güven duygusuyla kendilerini kapırdıkları beklentileri sarsmaya yönelik, aniden bastırılabilen bu keyfi arzu bana babamdan mirastı kuşkusuz. Albertine'in bana açmış olsa en rahat, en hoş şekilde gerçekleşmesi için elimden geleni yapacağım bir gezme planını benden habersiz, gizli saklı kurguladığını gördüğümde onu korkudan titretmek için, umursamaz bir edayla o akşam dışarı çıkmayı düşündüğümü söyledim.

Albertine'e, telaşımı gizlemeyi amaçlayan yapmacık bir kayıtsızlığa bürünmüş ifadelerle, Verdurin'lere ziyareti imkânsız kılacak başka gezinti rotaları önermeye koyuldum. Ama Albertine meseleyi anlamıştı. Bu gayretim, onu var gücüyle ters yönde püskürten bir iradeyle çakışıp kısa devre yapıyordu. Albertine'in gözlerinde kıvılcımlar çıktığını görüyordum. Ancak o anda gözlerinin ne dediğine takılmanın neye faydası vardı ki? Albertine'in gözlerinin, gayet sıradan insanlara ait olsalar da o insanların o anda pek çok farklı yerde bulunmak istemesinden ve bu arzularını gizlemeye çalışmasından ötürü pek çok parçadan oluşmuş gibi görünen gözlerden olduğunu nasıl olmuştu da bunca zamandır fark edememiştim? Yalancıkıtan, güya sürekli sabit ve durgun ama canlılıkları o arzulanan, o ne olursa olsun arzulanan buluşma için aşılması gereken metreler ya da kilometrelerle ölçülebilen gözler; baştan çıkartan hazzın gülümsetemediği gibi buluşmaya bir mani çıkabileceği ihtimalinin de hüznüyle

ve hayal kırıklığıyla gölgeleyemediği gözler. Ellerinizin arasındayken bile kaçaktır bu insanlar. Onların uyandırdığı, başkalarının daha güzel olsalar bile uyandıramadıkları duyguları anlayabilmek için sabit değil, hareket halinde olduklarını hesaba katmak ve varlıklarına fizikte hıza karşılık gelen işareti eklemek gerekir.

O günkü programlarını bozacak olursanız gizledikleri hazzı itiraf ediverirler size: "Çok sevgili falancaya beş çayına gitmeyi de öyle çok istiyordum ki!" Gel gör ki altı ay sonra söz konusu kişiyle tanışacak olursanız o programını bozduğunuz, o tuzağa düşün de kendisini salın diye her gün onu görmediğiniz saatlerde o sevdiği falancayla beş çayı içtiğini itiraf eden genç kız var ya, işte o genç kızın tam da sizin tarafınızdan meşgul edildiği bahanesiyle o kişinin evine hiç gitmediğini, birlikte hiç beş çayı içmediklerini öğreniverirsiniz.

Yani birlikte çay içeceklerini itiraf ettiği o kişi, ona çaya gitmesine izin vermeniz için size yalvardığı kişi, vaziyet icabı öne sürülmüş bir bahanedir sadece, asıl o değil, bir başkasıdır, mesele yine başkadır! Nedir peki o başka mesele? Kimdir o başka biri? Heyhat, hazin hazin uzaklara dalan o parçalı gözler belki mesafeleri ölçmeye imkân tanır ama istikamet belirtmezler. Mümkünlerin alanı sonsuza uzanır ve gerçeklik tesadüfen önümüze çıkacak olsa bu mümkünlerin o kadar dışında kalır ki ani bir şaşkınlıkla önümüzde yükselen bu duvara toslayıp gerisingeri yuvarlanırsınız. Hareketin ve kaçışın tespit edilmiş olması bile şart değildir, bizim böyle bir sonuca varmış olmamız yeterlidir. Bize bir mektup yazmayı vaat etmiştir, sakinizdir, artık âşık değilizdir. Mektup gelmez, hiçbir ulak taşımaz onu, "Ne oluyor?", kaygıyla birlikte aşk da yeniden canlanır. İşte bilhassa bu tip insanlar, bize perişanlığımız pahasına aşkı ilham eder. Zira onlardan ötürü kapıldığımız her yeni kaygı, gözümüzde onların

kişiliğinden bir şeyleri götürür. Kendi dışımızdaki bir şeyi sevdiğimiz inancıyla ıstıraba boyun eğmişizdir ancak aşkımızın kendi hüznümüzün bir sonucu, belki de ta kendisi olduğunu; o kara saçlı kızın ise aşkımızın nesnesinde ancak küçük bir payı olduğunu fark ederiz. Ama sonuçta bilhassa bu tip insanlar bize aşkı ilham eder. Genellikle bir beden, ancak kaybetme korkusu, tekrar bulabilmenin belirsizliği gibi bir duygulanımı cisminde masettiği takdirde aşkın nesnesi olabilir. Zira bu tür kaygılar bedenle yakından bağlantılıdır. Böylesi bir kaygı bedene güzelliği de aşan bir nitelik kazandırır, ki bazı adamların en güzel kadınlara kayıtsız kalırken bize çirkin görünen bazılarını tutkuyla sevmelerine tanık olmamızın bir sebebi budur. Bu varlıklara, bu kaçışan varlıklara kanatlar takan hem kendi mizaçları hem de bizim tedirginliğimizdir. Bizim yanımızdayken bile bakışları sanki uçup gidivereceklerini söyler gibidir. Kanatların kattığı, bu güzelliği de aşan güzelliğin kanıtı, sıklıkla aynı varlığın bizim açımızdan kâh kanatlı kâh kanatsız olmasıdır. Onu kaybetmenin kaygısına kapılmayagörelim, başka herkes çıkar aklımızdan. Onu elimizde tuttuğumuzdan emin olduğumuzda ise hemencecik ona yeğ tuttuğumuz başkalarıyla kıyaslamaya girişiriz. Bu heyecan ve güven duyguları haftadan haftaya da değişebildiği için aynı kişi bir hafta hoş giden her şeyin kendisi uğruna feda edildiğine, sonraki hafta ise kendisinin feda edildiğine tanık olabilir ve bu böyle çok uzun zaman sürüp gidebilir. Her erkeğin hayatında en az bir kez tecrübe ettiği üzere bir kadını artık sevmediğimiz, unuttuğumuz zaman; o kişinin artık ya da henüz duygularımıza açık olmadığına kendi başına ne kadar az anlam ifade ettiğini bilmesek anlaşılmaz olurdu bu durum. Şunu da açıkça belirtelim ki “kaçak varlıklar” derken bu aynı zamanda benliklerine asla sahip olamayacağımızı düşündüğümüz mahpuslar,

esir edilmiş kadınlar için de geçerlidir. Ayrıca erkekler çöpçatanlardan da nefret ederler çünkü onlar kaçıışı kolaylaştırır, iğvayı körüklerler ama kapatılmış bir kadına gönül verdikleri zaman da onları zindanlarından çıkarıp getirsinler diye bilakis can havliyle çöpçatanların peşine düşerler. Başkasından kapıp kaçırılan kadınlarla yaşanan birlikteliklerin diğerlerinden daha kısa ömürlü olmasının sebebi, tüm aşkımızın onları elde edememe korkusu ya da elimizden kaçırma kaygısından ibaret olmasıdır ve bir kez kocalarından koptuktan, sahne ışıkları söndükten, bizi terk etme eğilimleri ıslah edildikten yani kısaca bizde yarattıkları duygulanım neyse onunla bağları kesildikten sonra sadece kendilerine yani neredeyse hiçe indirgenmiş olurlar ve onca zamandır yana yakıla arzulan-dıkları halde bizzat terk edilmekten korkan adam tarafından terk edilmeleri çok uzun sürmez.

"Nasıl da tahmin edemedim?" dedim ama daha Balbec'teki ilk günden itibaren tahmin etmemiş miydim sanki? Albertine'in o ten örtüsünün altında, değil henüz kutusundan çıkarılmamış bir iskambil destesi, değil kapalı bir katedral, değil henüz girilmemiş bir tiyatro binası; sürekli yenilenen devasa kalabalıktan bile çok insanın kaynadığı kızlardan biri olduğunu tahmin etmemiş miydim? O bunca insanın sadece varlığını değil; arzusunu, kösnül hatırasını, kaygılı arayışını da barındırıyordu içinde. Balbec'teyken bunu sorun etmemiştim çünkü günün birinde ipuçlarının hatta yanlış ipuçlarının peşine düşeceğim aklı-mın ucundan geçmemişti. Ne önemi vardı; üst üste binen bunca insanla, bunca insana dair arzuyla ve kösnül hatırayla dolup taşmanın bereketini kazandırmıştı bu durum bence Albertine'e. Oysa günün birinde bana "Matmazel Vinteuil" dediğinde sadece elbisesini yırtıp bedenini değil, tenini de delip geçerek tüm o hatıratı ve müstakbel ateşli randevuların ajandasını görmek istemiştin.

En anlamsız olabilecek şeyler bile sevdiğimiz biri (ya da sevebilmemiz için tek eksiği böylesi bir ikiyüzlülük olan biri) tarafından bizden gizlendiğinde nasıl da bir anda olağanüstü kıymete biner! Tek başına acı, illa ki sebep olan kişiye yönelik aşk ya da nefret uyandıracak değildir bizde: Canımızı yakan bir cerraha karşı kayıtsızlığımızı koruruz. Ancak bizim her şeyimiz olmasa bile bir zamandır bize onun her şeyi olduğumuzu söyleyen bir kadından; görmekten, öpmekten, dizlerimize oturmaktan hoşlandığımız bir kadından birdenbire direnç görsek ona tamamen hâkim olamayışımıza şaşar kalırız. Bazen bu durumda yaşadığımız hayal kırıklığı, unuttuğumuz eski bir tasayı uyandırır içimizde; o tasanın söz konusu kadından değil, geçmişimizde sıralanan ihanetlerin faili olan başkalarından kaynaklandığını bildiğimiz halde. Ve zaten aşkı sadece yalanın ateşlediği ve sadece ıstıraplarımızın bize acı çektiren kişi tarafından dindirildiğini görmek ihtiyacımızdan ibaret olduğu bir dünyada nasıl olur da yaşamaya cesaret edebilir, kendimizi ölümden sakınmak için kılımızı kıpırdatabiliriz ki? Bu yalanı ve direnci keşfettiğimizde uğradığımız yıkımdan sıyrılabilmenin hazin bir yolu; bize direnen ve yalan söyleyen kişinin iradesini, onun hayatına bizden çok dahil olduğunu sezdiğimiz insanların yardımıyla etkilemeye, bizzat onu aldatmaya, kendimizden nefret ettirmeye çalışmaktır. Ne var ki böylesi bir aşkın ıstırapı, duruşunu değiştirmede yanıltıcı bir rahatlama arayan hastanın umarsız ıstırapı gibidir. Bu tür yolların yordamların hiç eksikliğini çekmeyiz, heyhat! Sırf kaygıdan beslenen bu aşklar, anlamsız lakırdıları kafamızın içinde sürekli evirip çevirmemizden ötürü dehşet vericidir. Üstelik bu şekilde âşık olduğumuz kişileri fiziksel açıdan tam anlamıyla beğenmemiz de pek nadirdir zira bilinçli beğenimiz doğrultusunda seçmemişizdir onları; bir anlık bir iç sıkıntısının,

ta ki sakinleştiricilere teslim olana değin her gece yeni bir deneyime girişen karakter zafiyetimizden ötürü son-
suzca uzayan o bir anlık sıkıntının bizim yerimize yaptı-
ęı rastlantısal seçimlerdir onlar. Albertine'e olan aşkım
tamamen platonik olmadığından, insanın iradesizliğin-
den ötürü kendini düşürebileceği hallerin en sefili sayıl-
mazdı kuşkusuz. Tensel tatminler yaşatıyordu bana, hem
de zekiydi. Ama tüm bunlar işin cabasıydı. Zihnimi asıl
meşgul eden; söylemiş olabileceği zekice şeyler değil,
onun yapıp ettikleri hakkında bende şüphe uyandırabi-
lecek herhangi bir s z yd . şöyle mi demişti, böyle mi
demişti, hangi anda, hangi s ze cevaben, nasıl bir havay-
la söylemişti diye hatırlamaya; hangi anda Verdurin'lere
gitmek istemişti, hangi sözüm üzerine yüzüne kızgın bir
ifade vermişti diye benimle konuşmasının tüm sahnesini
tekrar canlandırmaya çalışırdım. Oysa en önemli bir iş
için bile olsa hakikate erişmek, ortamın havasını ve ger-
ek tonunu yakalamak için bu denli zahmete katlan-
mazdım. Tabii ki bu kuşkular artık tahammül edemeye-
ceğimiz raddeye vardığında bazen bir geceliğine olsun
hepsini susturmayı başardığımız olur. Sevdığımız kadı-
nın katılması gereken ve günlerdir gerçek niteliğinin ne
olduğuna kafa yorduğumuz davete biz de ağrılırız, ora-
da sevgilimizin gözü bizden başkasını görmez, bir tek
bizimle konuşur, birlikte döneriz ve o zaman kaygıları-
mızın dağıldığını görür, bazen uzun yürüyüşlerin ardın-
dan dalınan derin uykularda tadılan kadar eksiksiz ve
sağaltıcı bir dinginliğe ereriz. Ancak çoğunlukla yaptığı-
mız bir kaygıdan sıyrılıp diğerine kapılmaktan ibarettir.
Aslında bizi yatıştıracak olan cümledeki bir sözcük, kuş-
kularımızı başka bir alana yöneltir. Ve hiç şüphe yok ki
böylesi bir dinginlik ödediğimiz yüksek bedele değer.
Oysa daha en baştan hiç bu kuruntulara bile isteye hem
de daha pahalıya talip olmasak çok daha kolay olmaz

miydi? Zaten bu anlık rahatlamalar ne kadar derin hissedilirse kaygının da o denli güçlü bastıracağını gayet iyi biliriz. Hatta sıklıkla kaygıyı yeniden canlandıran, aslında bize huzur vermeyi amaçlayan bir lakırdı olacaktır. Kıskançlığımızın dayatmaları ve saflığımızın gözümüze indirdiği perde, sevdiğimiz kadının tahminlerinin ötesindedir. O durup dururken falanca adamla sadece arkadaş olduklarına yemin ettiğinde o âna dek hiç şüphelenmemiş olduğumuz bu durumu yani o adamın sadece arkadaş olduğunu bildirmekle allak bullak eder bizi. O bize samimiyetini kanıtlamak için daha o ikinci vakti birlikte nasıl çay içtiklerini anlatadursun, ağzından çıkan her sözle görünmez olan, hiç aklımıza takılmamış olan gözümüzün önünde şekle bürünür. O bize adamın kendisiyle sevgili olmayı istediğini itiraf eder, bizse adamın tekliflerini nasıl dinlemiştir, diye kabir azabı çekeriz. Reddetmiştir, demesine göre. Ancak bir zaman sonra, anlattıklarını aklımızdan geçirirken hakikaten reddettiğinden şüpheye düşeriz zira bize anlattığı farklı şeyler arasında, gerekli mantıksal bağ eksiktir ve doğruluğun kanıtı da ne söylendiğinden ziyade bu bağdır. Bir de üstelik toplumun her kesiminden kadının yalan söylerken takındığı o berbat, aşağılayıcı tonlamayla vurgulamıştır, "Kesinlikle olmaz, dedim," diye. Yine de reddettiği için ona teşekkür etmemiz, gelecekte de bize böyle zalimce içini dökmeye cesaretlendirmek için iyi davranmamız icap edecektir. En fazla şöyle bir dokundururuz: "Peki ama madem size böyle tekliflerde bulunmuştu, birlikte çay içmeyi neden kabul ettiniz ki?" "Bana içerlemesin, kaba davrandığımı söyleyemesin diye." Biz de belki kabul etmeseydi asıl bize karşı daha nazik davranmış olabileceğini söylemeye cesaret edemeyiz.

Ayrıca Albertine'in, onun adı kötüye çıkmasın diye sevgilisi olmadığımı söylememe hak vermesi de korkutu-

yordu beni, "Sevgilim olmadığınız da bir gerçek zaten," diye de ekliyordu. Belki tam anlamıyla sevgilisi değildim gerçekten, peki öyleyse, birlikte yaptığımız her şeyi, sevgilisi olmadığına yemin ettiği tüm diğer erkeklerle de yaptığını mı düşünmeliydim? Ne pahasına olursa olsun Albertine'in aklından nelerin geçtiğini, kimlerle görüştüğünü, kimi sevdiğini öğrenmek arzusu; bir zamanlar Gilberte hakkında da aynı ihtiyaca kapıldığımı, şimdiyse tüm o özel adların, olayların bana nasıl da anlamsız geldiğini düşününce böylesi bir ihtiyaç uğruna her şeyi feda edebilmem ne tuhaftı! Albertine'in yapıp ettiklerinin kendiliğinden daha ilgi uyandırıcı bir hale gelmediğinin farkındaydım tabii ki. Gariptir ki ilk aşk, yüreğimizde bıraktığı kırılganlıkla sonraki aşkların yolunu açsa da belirtilerin ve çekilen acıların özdeşliği üzerinden olsun, bunlara bir çare bulma imkânı sunmaz bize. Herhangi bir olguyu bilmeye gerek var mıdır ki zaten? Zaten öncelikle saklayacak bir şeyi olan kadınların nasıl yalancı hatta nasıl ağzı sıkı olduklarını bilmez miyiz genel olarak? Yanılmak ne mümkün? Biz onları konuşturmak için yanıp tutuşurken marifetmiş gibi susar onlar. Biz de sezeriz ki suç ortaklarına, "Asla tek kelime etmem. Benden bir şey öğrenemezler, asla bir şey söylemem," demişlerdir.

Bir insanın önüne varımızı, canımızı sererken bir yandan da gayet iyi biliriz ki er geç on yıl içinde servetimizi o insandan esirgeyecek, canımızı kendimize saklamayı tercih edeceğiz. Zira o zamana kadar o kişi bizden kopmuş, tek başına yani hiç hükmünde olacaktır. Önceki gecenin hatıraları, ertesi sabahın umutları gibi binlerce kök, sayısız ilmdir bizi bir insana bağlayan. İçinden bir türlü sıyrılamadığımız alışkanlıkların kesintisiz örgüsüdür. Cömertlikten istifleyen cimriler olduğu gibi bizler de cimrilikten harcayan müsriflerizdir ve hayatımızı bir insandan ziyade onun kendine bağlamayı

başardığı saatlerimize, günlerimize ve diğer şeylere feda ederiz ki bunların yanında henüz yaşanmamış ömür, nispeten müstakbel yaşam bize daha da uzak, daha ilgisiz görünür; onun kadar içten, onun kadar bize ait değildir sanki. Aslında yapılması gereken, o kişinin kendisinden çok daha önemli olan bu bağlardan sıyrılmak olurdu ancak bize o kişiye yönelik anlık görevler yüklemek gibi bir etkisi vardır bu bağların; bundan ötürü bizi kınayacağı korkusuyla kendisini terk etmekten çekinirken neden sonra kendimizde bu cesareti buluruz çünkü bizden koptuğunda o, biz olmayacaktır artık ve çünkü aslında bunlar (bariz bir çelişkiyle intihara kadar varabilse de) kendi kendimize yüklediğimiz görevlerdir sadece.

Albertine'i sevmiyor olsaydım (ki bundan emin değildim) hayatımda bunca yer kaplamasının hiçbir fevkaladeliği olmayacaktı: Sevmediklerimizle yaşarız ancak; bir kadına, bir ülkeye hatta bir ülkeyi benliğinde barındıran bir kadına yönelik o dayanılmaz aşkı öldürmek için hayatımıza soktuklarımızla birlikte yaşarız. Hatta tekrar bir boşluk oluşursa tekrar sevmeye başlamaktan da ödümüz kopar. Albertine'le o noktaya varmamıştım henüz. O yalanları, itiraflarıyla beni gerçeğin tamamını aydınlatma görevine koşup duruyordu. O bitmez tükenmez yalanları; zira o sevildiğine inanan her insan gibi yalan söylemekle yetinmezdi, bunun dışında da yalancılık mizacında vardı ve zaten öyle değişken bir mizaçtı ki bu, mesela bana insanlar hakkındaki gerçek düşüncelerini söylerken bile her seferinde başka bir şey anlatabilirdi. İtirafları ise pek nadir olduğundan ve pek kısa tutulduğundan, geçmişle ilgili olduklarında aralarda bembeyaz boşluklar bırakırlardı ve tüm bu boşluklar boyunca hayatının akışını yeniden çizmem, bunun için de o hayatı öğrenmem gerekirdi. Söz konusu itiraflar şimdiki zamana dair olduklarında ise Françoise'in muammalı sözle-

rinden çıkarabildiğim kadarıyla Albertine sadece bazı hususlarda değil, olup bitenin tümü hakkında yalan söylüyordu ve ben de Françoise'in bildiğini ima ettiği ama bana söylemek istemediği, benim de sormaya cesaret edemediğim "her şeyi günün birinde" görecektim. Zaten Françoise da bir zamanlar Eulalie için de beslediği aynı kıskançlık hissiyle kuşkusuz, en akıl almaz şeylerden bahseder ve öyle muğlak konuşurdu ki olsa olsa (kadınlardan hoşlanan) zavallı tutsağın bana pek benzemeyen biriyle evlenmeyi tercih edeceği gibi inanılması güç bir imada bulunduğu sonucunu çıkarabilirdiniz dediklerinden. Öyle bile olsa Françoise telepati yeteneğine rağmen bunu nasıl öğrenmiş olabilirdi ki? Albertine'in anlatılarının da bana bu konuda en ufak bir netlik kazandırmayacağı kesindi zira durmak üzere olan bir topacın zıt renkleri gibi, bir dediği bir dediğini tutmuyordu. Zaten bana kalırsa Françoise'ı asıl söyleten nefretti. Bir gün geçmezdi ki onun anamı aratmayan lakırdılarına katlanmak zorunda kalmayayım: "Siz kesinlikle çok iyi birisiniz, size olan minnet borcumu asla unutamam (bunu da herhalde minnetine layık olayım diye söylüyordu). Ama nezaketin yerini düzenbazlık aldığından beri kötü kokular yükseliyor artık bu evden, görülmemiş bir aptallık zekânın himayesine girmiş; edep, adap, izan, her şeyin asaleti, prenslere yaraşır bir tarz ve tavır ahlaksızlıkla, her türlü aşağılık ve bayağılıkla hükmedilmesine, dümenler çevrilmesine ve kırk yıldır ailenizin hizmetinde olan bendenizin aşağılanmasına göz yumuyor."

Françoise Albertine'e bilhassa bizden başka birinden emir almak durumunda kalmasından ve omuzlarına binen fazladan ev işi yükünden ötürü içerliyordu; yaşlı hizmetçimizin sağlığını bozan bu yorgunluk; sinirli halini, kinli öfkesini açıklamaya yeterdi ama o buna rağmen "işe yaramazın teki" olmadığından kendisine yardım edil-

sin istemiyordu. Albertine-Esther'in kovulmasını isterdi kuşkusuz. Françoise'in dileği buydu. Sırf bunun gerçekleşmesi bile yaşlı hizmetçimizi avutarak yorgunluğunu giderebilirdi. Ancak bence mesele bundan ibaret değildi. Böylesi bir nefret ancak aşırı yıpranmış bir bedende filizlenmiş olabilirdi. Françoise'in da ihtimamdan ziyade uykuya ihtiyacı vardı.

Albertine üzerindkileri çıkarmaya gittiğinde, bir an önce bilgi edinebilmek için telefonun ahizesini kavrayıp insafsız tanrıçalara niyaz ettim ancak tek becerebildiğim, "meşgul" sözünde ifadesini bulan hiddetlerini uyandırmak oldu. Andrée birileriyle konuşuyordu yani. Sohbetini bitirmesini beklerken bir sürü ressamın bekleyiş, surat asma, ilgi, hayallere dalma gibi hallerin ustalıkla dekorlarla ifade edildiği 18. yüzyıl kadın portrelerine yenilik getirme arayışı içinde olduğu günümüzde nasıl olup da Boucher ya da Fragonard gibi modernlerimizin hiçbirinin *Mektup*, *Klausen* filan yerine *Telefon Başında* diye adlandırılabilir ve ahizeyi kulağına dayamış olan kadının dudaklarına, kimsenin kendisini görmediğini bilmesinden ötürü çok daha hakiki bir tebessümün yayıldığı bir sahneyi resmetmediklerini düşünüyordum. Nihayet Andrée'ye sesimi duyurabildim:

"Yarın Albertine'i almaya gelecek misiniz?" dedim ve Albertine ismi dudaklarımdan dökülürken Guermantes Prensesi'nin davetinde Swann'ın bana "Odette'i görmeye gelin," demesiyle içimde uyanan hevesi ve bizzat Odette de dahil herkese göre ancak Swann'ın ağzında böylesine mutlak bir sahiplenme ifade eden bir ismin, her şeye rağmen etkileyici olduğunu düşündüğümü hatırladım. Ne zaman âşık olsam, birinin tüm varoluşu üzerinde böyle tek sözde özetlenen bir hâkimiyet kurabilmek ne hoş olmalı, diye düşünmüşümdür. Ancak aslında o sözü edebilecek noktaya geldiğimizde ya artık

umurumuzda değildir ya da alışkanlık sevgiyi köreltmemişse de hoşlukları ıstıraba dönüştürmüştür. Yalan çok da büyük mesele değildir; yalana batmış halde yaşar da gülümser geçeriz, kimseye kötülük etmediğimizi düşünerek yalan söyleriz ama kıskançlık çeker yalanın acısını ve görür sakladığından fazlasını (sevgilimizin geceyi bizimle geçirmeyi reddedip tiyatroya gitmesi, çoğunlukla kötü görüldüğü bir günde bize görünmemek içindir), tıpkı çoğu kez gerçeğin gizlediklerine kör olması gibi. Ancak eline hiçbir şey geçmez kıskançlığın zira yalan söylemediklerine yemin eden kadınlar, boğazlarına bıçak dayasanız bile gerçek karakterlerini itiraf etmemekte direnirler. Andrée'yle konuşurken sadece benim böyle "Albertine" diyebileceğimi biliyordum. Ancak yine de Albertine'in, Andrée'nin hatta kendi gözümde bir hiç olduğumu hissediyordum. Aşkın nasıl bir imkânsızlığa tosladığını da anlıyordum. Aşkın nesnesinin bir bene hapsolmuş, önümüze uzanabilecek bir insan olduğunu sanırız. Heyhat! O insanın işgal ettiği ve edeceği tüm uzay ve zaman noktalarındaki uzantısıdır aşk. Onun belli bir uzamla, belli bir zaman dilimiyle temas noktasına hâkim değilsek kendisine de hâkim değiliz demektir. Nitekim erişemeyiz tüm o noktalara. Bize tarif edilseler oralara dek uzanabilirdik belki. Ancak el yordamıyla arar, bulamayız. Güvensizlik, kıskançlık, zulüm de bundan kaynaklanır. Saçma sapan izler peşinde değerli zamanlar yitirirken hiç farkına varmadan gerçeği ıskalarız.

Ancak insanı sersemletecek kadar tezcanlı hizmetkârları olan aksi tanrıçalardan biri, konuştuğum için değil de bir şey demediğim için sinirlenmeye başlamıştı bile.

"Haydi ama, hattasınız! Ne zamandır bekletiyorum, keseceğim artık."

Ama bir şey yapmadı ve Andrée'nin varlığını hatırlatırken bir yandan da telefoncu kızların daima ustası oldu-

ğu o büyük şairanelikle, Albertine'in arkadaşını evine, semtine hatta yaşamına özgü atmosferle sarmalamış oldu.

"Siz misiniz?" dedi, sesi şimşekten de hızlı kılmak kudretine sahip tanrıça tarafından sözleri bana anında aktarılan Andrée.

"Bakın," diye karşılık verdim, "istediğiniz yere gidin, neresi olursa olsun da bir tek Madam Verdurin'ler olmasın. Ne yapıp edip oradan uzak tutmak gerek yarın Albertine'i."

"Tam da yarın oraya gidecekti."

"Tüh!"

Ancak konuşmaya ara verip tehditkâr hareketler yapmak zorunda kaldım çünkü Françoise telefon kullanmayı öğrenmemekte direnme -sanki aş kadar nahoş ya da uçak kadar tehlikeli bir şeymiş gibi- bizi onun yapmasında sakınca olmayacak görüşmelerin külfetinden kurtarabilecekken o aksine tam da benim ondan gizlemek için özel çaba sarf ettiğim bir görüşme sırasında odaya dalıveriyordu. Dünden beri ortaklıkta sürünen ve hiç kimseyi rahatsız etmeden gayet rahat bir saat daha durabilecek olan ıvır zıvırı toplamakla ve ateşe, davetsiz misafirin varlığının yanı sıra küçük hanımın "hattımı kesmesi" korkusuyla basan hararetin de son derece gereksiz kıldığı bir odun atmakla oyalanmayı da ihmal etmeyip nihayet odadan çıktıktan sonra, "Affedersiniz," dedim Andrée'ye, "rahatsız edildim de. Yarın Verdurin'lere gideceği kesin mi yani?"

"Kesin ama bundan hoşlanmadığınızı söyleyebilirim kendisine."

"Yok, bilakis, ben de sizinle gelebilirim belki."

"Ya!" dedi Andrée, sıkkın ve adeta cüretimden ürkmüş bir sesle ki bu da o cüreti daha da ateşledi.

"Ben kaçayım öyleyse, kusura bakmayın, sizi de gereksiz gere rahatsız ettim."

"Yok, canım," dedi Andrée ve (telefon kullanımı yaygınlaştığından beri, tıpkı eskiden "çay" ortamlarına özgü ifadeler gibi, şimdilerde de bu bağlam süslü cümlelerle bezendiğinden) ekledi: "Sesinizi duyduğuma çok memnun oldum."

Ben de aynısını diyebilirdim ve Andrée'ninkinden çok daha samimi bir ifade olurdu bu zira sesinden son derece etkilenmiştim, diğerlerinden bu denli farklı olduğu şimdiye dek hiç dikkatimi çekmemişti. Bunun üzerine başka sesleri hatırladım, bilhassa kadın seslerini; kimi bir sorunun hassasiyeti ya da zihinsel odaklanma nedeniyle yavaşlayan, kimi anlattıklarının coşkun akışıyla nefes nefese hatta kesik kesik; Balbec'te tanıdığım genç kızların her birinin sesini hatırladım sonra, oradan Gilberte'in, büyükanneimin, Madam de Guermantes'in seslerini; her biri diğerinden farklı, her biri kendine özgü bir dille şekillenmiş, başka bir enstrümanla seslendirilmiş geliyordu bana, öyle ki tüm o Seslerin onlarca, yüzlerce, binlercesinin çoksesli ve ahenkli niyazlarının Tanrı katına yükselişi gözümde canlandığında eski ressamların eserlerinde görülen üç-dört müzisyen meleğin Cennet'te verdiği konserin pek zayıf kalacağını düşündüm. Telefonu kapatırken seslerin hızına hükmedene, kudretini benim naçizane sözlerim lehine kullanma lütfunda bulunup onları gök gürültüsünden yüz kez hızlı kıldığı için, yatıştırıcı sözler eşliğinde şükranlarımı sunmayı ihmal etmedim. Ne var ki bu minnettarlık gösterim, hattın kesilmesinden başka karşılık bulamadı.

Albertine odama döndüğünde üzerinde onu daha da solgun gösteren, siyah, saten bir elbise vardı; havasızlıktan, kalabalık ortamlardan ve belki de sefahat düşkünlüğünden süzülüp solmuş, fevri ve yanaklarının pembeliğiyle aydınlanmayan gözleri daha bir tedirgin bakan Parisli kadınlara dönmüştü.

"Bilin bakalım kime telefon ettim?" dedim. "Andrée'ye."

"Andrée'ye mi?" diye çığlık attı Albertine, bu kadar basit bir haberle bağdaşmayacak kadar yüksek, şaşkın ve heyecanlı bir sesle. "Size geçen gün Madam Verdurin'le görüştüğümüzü söylemeyi akıl etmişir, umarım."

"Madam Verdurin mi? Hatırlamıyorum," diye yanıtladım, aklım başka yerdeymiş gibi, hem bu görüşmeye kayıtsız görünmek hem de bana yarın Albertine'in nereye gideceğini söylemiş olan Andrée'ye ihanet etmemek için. Ama Andrée'nin bana ihanet etmediğini kim bilebilirdi ki, ondan Vendurin'lere gitmesine ne pahasına olursa olsun engel olmasını istediğimi yarın Albertine'e söylemeyeceği hatta defalarca benzeri ricalarda bulunduğumu zaten ifşa etmediği ne malumdur? Asla laf taşımadığını belirtmişti ancak benim zihnimde bu beyanın itibarı, Albertine'in bana karşı uzun zamandır beslediği güvenin son günlerde yüzünden silindiğine dair izlenimimle dengeleniyordu.

Aşkın ıstırabının dindiği anlar olur ama farklı biçimde depreşmek için. Sevdiğimiz kişinin artık bizimle sevgi sellerine kapılmadığını, ilk zamanların aşk itiraflarına katılmadığını görüp gözyaşı döksek de asıl daha da acısı, bizde kaybettiklerini başkalarında bulması olur. Sonra yeni ve daha beter bir dert unutturur bize bu acıyı: Geçen geceye dair bize yalan söylediği, bizi kesinlikte aldatmış olduğu kuşkusu. Bu kuşku da dağılır, sevgilimizden gördüğümüz sıcaklık yatıştırır bizi ama o zaman da unuttuğumuz bir söz takılır aklımıza; şehvete düşkün olduğu söylenmiştir bize oysa biz onu hep gayet durgun görmüşüzdür. Başkalarıyla ne çılgınlıklar yaşamış olabileceğini zihnimizde canlandırmaya çalışır, onun için pek kifayetsiz kaldığımızı hisseder, biz konuşurken sanki sıkılmış, geçmişe özlem duyan, hüznü bir havaya bü-

ründüğünü fark ederiz; bizimle birlikteyken üzerine iç karartıcı bir gök gibi özensiz kılıklar geçirdiğini, başlarda bizi büyülemek için giydiklerini ise başkalarına sakladığını fark ederiz. Aksine müşvik davrandığında ise bir an için nasıl da bir mutluluğa kapılırız! Ama o küçük dilini, gözlerle yapılan bir davet gibi çıkardığını gördüğümüzde o dilin nice kadına çıkarıldığını ve belki de çok uzun süren bu alışkanlıktan ötürü Albertine'in yanımızdayken bile onları düşünmeksizin yaptığı, istemsiz bir işmar olarak varlığını koruduğunu düşünürüz. Sonra yine onu sık-tığımız hissine kapılırız. Ancak aniden hayatındaki o kötü-cül meçhulü, onun bulunmuş olduğu ve belki yanında olmadığını saatlerde halen bulunduğu o bilinmez yerleri; temelli yerleşmeye niyetli olmasa bile bizden uzak, bizim sahiplenmemizin dışında ve bizimle birlikte olduğundan daha mutlu olduğu yerleri düşününce o ıstırap da yanında küçücük kalır. İşte böyle yanar döner kıskançlık alevleri.

Kıskançlık bir türlü kovulamayan, türlü türlü biçimlerde hortlayan bir iblistir ayrıca. Tüm o duyguların kökünü kazımayı, sevdiğimiz kişiyi sonsuza dek yanımızda tutmayı başarsak bile Kötülük Cini farklı ve çok daha acıklı bir şekle bürünerek sadakati ancak zor gücüyle elde etmiş olmanın umutsuzluğuna, sevilmemiş olmanın umutsuzluğuna dönüşecektir.

Albertine'le aramda sık sık, herhalde çaresi olmadığını düşündüğü için dile getirmediği dertlerden oluşan bir sessizlik engeli yükselir olmuştu. Bazı geceler gayet sevecen davransa da artık Balbec'teyken gördüğüm gibi, "Ama siz ne kadar da iyisiniz!" diye kendiliğinden atılmı-yordu; o zamanlar yüreğinin derinlikleri şimdi taşıdığı ve hiç şüphe yok ki ne tamiri ne unutulması ne de dile getirilmesi mümkün görüldüğü için suskunlukla geçiştir-diği ancak yine de onunla benim arama sözlerindeki ma-

nidar ihtiyatı ya da aşılmaz bir sessizliğin fasılasını koyan o dertlere dair hiçbir çekinceye takılmadan akardı bana sanki.

"Peki, Andrée'yi niçin aradığınızı öğrenebilir miyim?"

"Yarın size katılmak suretiyle benim de Verdurin'lerle La Raspeliere'den beri sözünü verdiğim ziyareti aradan çıkarmamın bir sakıncası olur mu, diye sormak için."

"Nasıl isterseniz. Ama uyarmış olayım; korkunç bir sis var bu gece ve yarın da süreceği kesin. Sizin rahatsızlanmanızı istemediğim için söylüyorum. Şahsen bizimle gelmenizi tercih edeceğimi tahmin edersiniz tabii ki. Ancak," diye ekledi, düşüncelere dalmış gibi, "ben Verdurin'lere gidecek miyim, hiç bilmiyorum. Bana karşı öyle naziktiler ki gitmem gerekir aslında. Sizden sonra bana en iyi davranan insanlardı onlar ama hoşuma gitmeyen bir şeyler var onlarda. Bu elbise de simsiyah, Bon Marché'ye ya da Trois Quartiers'ye uğrayıp beyaz bir yakalık almam şart."

Bir sürü insanın birbirine değip geçtiği, bir sürü kapısı olduğundan insanın çıkışta daha ötede bekleyen arabasını bulamadığını söyleyebileceği bir büyük mağazaya Albertine'in tek başına gitmesine göz yummak mı, böyle bir şeye razı gelmemeye kesin kararlı ama bilhassa bedbahttım. Ancak tüm bunlara rağmen Albertine'le görüşmeyi çoktan kesmiş olmam gerektiğini zira benim açımdan onun artık zamana ve uzama saçılmış bir insanın bizim için bir kadın olmaktan çıkıp bir türlü aydınlatamadığımız bir olaylar, çözümsüz sorunlar silsilesine; gemileri batan Serhas gibi cezalandırmak için gülünç şekilde kırbaçlamaya çalıştığımız bir denize dönüştüğü o yürekler acısı evreye girmiş olduğunu bir türlü idrak edemiyordum. Bu evre bir başlamayagörsün, ne yapsak mağlubuzdur. Bunun erkenden farkına varıp da insanı tüke-

ten, elini kolunu hayal gücünün sınırlarıyla bağlayan beyhude bir mücadeleyi; kıskançlığın, bir zamanlar daima yanında olan kadının gözleri bir anlığına başkasına kayacak olsa aklında tilkiler dolaşan, nice eziyetler çeken adamı bile sonraları aynı kadının tek başına hatta hiç olmazsa bilinenin işkencesi bilinmezliğe yeğdir, diyerek âşığı olduğunu bildiği kişiyle dahi dışarı çıkmasına boyun eğecek hallere düşürecek kadar rezilce çırpındığı bir mücadeleyi fazla uzatmayana ne mutlu! Bir ritmi benimsemek, sonra da alışkanlık saikiyle kaptırıp gitmektir burada mesele. Hiçbir yemek davetinden eksik kalamayan en cevval tipler sonraları dinlenmelere doyamaz olur; iki gün öncenin hoppa kadınları iffet timsali kesilir. Sevddiği kadını gözetlemek için uykularından, istirahatlerinden olan kıskanç adamlar, o kadının kendi arzularından oluşan o pek geniş ve pek gizli dünyanın ve zamanın galebe çaldığını hissedince kendinden ayrı dışarı çıkmasına, sonra seyahate çıkmasına göz yumar, sonra da ayrılırlar. Kıskançlık da böylece gıda yetmezliğinden ölür ki zaten bunca zaman da ancak sürekli besin talep ederek varlığını sürdürebilmiştir. Bense bu hallerin çok uzağındaydım.

Kuşku yok ki Albertine'in zamanı, Balbec'tekine oranla çok daha büyük ölçüde bana aitti. Artık istediğim kadar sık gezmeye çıkabilirdim onunla. Son zamanda Paris civarında uçaklar için, gemiler için limanın gördüğü gibi bir işlev gören hangarlar inşa edilmiş olduğundan ve La Raspelière yakınlarında uçuşuyla atımı şaha kaldıran havacıyla yaşadığımız, mitolojik sayılabilecek karşılaşma zihnimde bir özgürlük imgesi olarak yer ettiğinden beri günlük gezintilerimizi çoğunlukla bu havaalanlarından birinde sonlandırmak istiyordum ki bu da tüm sporlara meraklı olan Albertine'in hoşuna gidiyordu. Onunla ben; denizi sevenler için dalgakıranlar üzerinde

ya da sadece sahilde gezinmeyi, gökyüzünü sevenler içinse bir havacılık merkezi civarında amaçsızca dolaşmayı pek cazip kılan o kesintisiz kalkış ve varışlardaki canlılığın çekimine kapılarak uzanıyorduk oralara. Demir atmış gibi hareketsiz makinelerin parkundan her an bir tanesini, çok sayıda teknisyenin, denizde tur atmak isteyen turist için kumların üzerinde sürüklenen bir kayak gibi, güçlkle ittirmeye giriştiğini görürdük. Sonra motor çalıştırılır, araç hareket eder, hızlanır ve nihayet bir anda, dik açıyla yükselirdi; ağır ağır, kaskatı bir vecd halinde, sanki yatay bir hızın aniden dikey ve muazzam bir yükselişe dönüşmesi karşısında donakalmış gibi. Sevinçten içi içine sığmayan Albertine, araç yükselişini tamamlayıp yatay seyre geçince yerlerine dönen teknisyenlere sorular sorardı. Bu arada uçaktaki yolcu kilometreler kat etmiş, gözlerimizi üzerinden ayırmadığımız koca kayak gökte neredeyse seçilemeyecek bir nokta kadar küçülmüş olurdu; nitekim yine bu nokta, seferi sona yaklaşırken, limana dönme zamanı geldiğinde yavaş yavaş somutlaşacak, yeniden hacmine, cesametine kavuşacaktı. Ve Albertine'le ben de, öylece varıp enginlerde, o ıssız ufuklarda akşamın duruluğunu ve dinginliğini tadan gezgine, uçaktan yere atladığı anda gıptayla bakardık. Sonra da ya havaalanından ya ziyaret ettiğimiz bir müze ya da kiliseden akşam yemeği için birlikte dönerdik. Ancak yine de eve döndüğümde, Balbec'teki daha nadir gezintilerimizden; tüm bir öğleden sonraya yayılmasıyla kurumlandığım ve sonra düşündüğümde Albertine'in, karşısında bomboş bir kafayla tatlı hayallere dalınan bomboş bir gökyüzüne benzeyen hayatının geri kalanının fonunda güzel bir çiçek tarlası halinde belirginleşen gezintilerden döndüğümdeki gibi huzurlu hissetmezdim kendimi. Albertine'in zamanının bugünkü kadar büyük bir kısmına sahip değildim o dönem. Buna

rağmen o zamanlar daha bir bana aitti sanki çünkü sadece benimle geçirdiği –ve aşkımla bir nimete ermiş gibi şenlendiren– saatleri hesaba katardım, oysa artık tek sadece bensiz geçirdiği –ve kıskançlığımın içinde tedirginlikle ihanet ihtimali aradığı– saatlerin hesabındaydım.

Nitekim yarın da arzusu, böyle saatler geçirmektir. Ya acı çekmekten ya da sevmekten vazgeçmeliydim. Zira aşk başlarda arzusuyla şekillendiği gibi devamı da ancak acı verici bir kaygıyla getirilebiliyordu. Albertine'in yaşamının bir kısmının elimden kaydığını hissediyordum. Aşk, mutluluk verici bir arzusuyla doluyken olduğu gibi ıstıraplı bir kaygı içindeyken de bütünün peşindedir. Ancak fethedilecek bir şeyler kaldıysa doğar ve varlığını sürdürür. Tamamıyla sahip olamadığımızı severiz ancak. Albertine herhalde Verdurin'leri görmeye gitmeyeceğini söylerken yalan söylüyor, ben de onlara gitmek istediğimi söylerken yalan söylüyordum. O sadece benim onunla birlikte gitmemi engellemeye çalışıyor ve ben de asla hayata geçirmeyi düşünmediğim bu niyeti aniden dile getirerek onun en hassas olduğunu tahmin ettiğim noktasına dokunmaya, gizlediği arzusunu açığa çıkarmaya ve onu yarın yanında olmamın bu arzuyu doyurmasına engel olacağını itiraf etmek zorunda bırakmaya çalışıyordum. Verdurin'lere gitmek isteğinden bir anda cayarak da itiraf etmiş olmuştum aslında.

"Verdurin'lere gitmek istemiyorsanız Trocadéro'da hayır işleri yararına şahane bir gösteri var," dedim ona. Benim oraya gitme teklifimi kederli bir havayla dinledi. Ona karşı Balbec'te ilk kıskandığım zamanlardaki gibi sertleşmeye başlamıştım yine. Hayal kırıklığı yüzünden okunuyordu ve ben de onu suçlamak için, küçükken ebeveynlerimin bana karşı kullandığı ve anlaşılmamış çocukluğuma aptalca ve zalimce gelen gerekçelerin aynılarını dayatıyordum.

“Yok, üzgün görünmenize rağmen acıyacak değilim size,” diyordum, “hasta olsanız acırdım, başınıza bir iş gelmiş olsa, ailenizden birini kaybetmiş olsanız acırdım; gerçi olmayacak şeye saçıp savurduğunuz sahte duyarlılığa bakılırsa öyle bir şey hiç koymaz belki size ama. Zaten sevdiklerini iddia ettikleri halde insana en ufak bir hayırları dokunmayan, kendisine emanet ettiğimiz ve geleceğimizi belirleyecek olan mektubu teslim etmeyi unutacak kadar bize yönelik düşüncelerinde dalgın ve dağınık olan birinin duyarlılığını da ben takdir edemiyorum.”

İşte bunları diyordum zira söylediklerimizin büyük kısmı ezberlerimizin tekrarından ibaret olduğundan ben de tüm bunları, bir keresinde ben ağlarken, belki Neron'un da sinirleri bozuktu ama bu onu mazur göstermiyor, diyecek kadar ileri giden annemden (hakiki duyarlılıkla sahte duyarlılığı birbirine karıştırmamak gerektiğini açıklamaya bayılır, babamın bir millet olarak nefret etmesine rağmen onun dillerine hayran olduğu Almanların ilkine *Empfindung*, ikincisine de *Empfinden* dediklerini söylerdi) duymuştum. Aslına bakılırsa tıpkı serpildikçe bir daldan çatallanan bitkiler gibi ben de sadece duyarlı bir çocukken artık içimde onun karşısında ve ona karşıt, başkalarının hastalıklı duyarlılıkları karşısında sağduyu ve ciddiyet timsali kesilen bir adam; bir zamanlar annemle babamın benim için ifade ettiklerine benzer bir adam duruyordu. Tabii ki her birimiz kendi içimizde atalarımızın yaşamını sürdürmek durumunda olduğumuzdan, başlangıçta benim içimde yeri olmayan o ağır oturaklı ve müstehzi adam, hassas olana katılmıştı ve benim de sıram gelince tıpkı ebeveynlerim gibi davranmam doğaldı. Üstelik bu yeni ben şekillenirken kendi dilini de bir zamanlar bana yöneltilmiş olan o alaycı ve azarlayıcı dilin hatırasında hazır buluyordu; ister anılar eşliğinde taklitle canlandırayım isterse de genetik gücün

incelikli ve gizemli damgası tıpkı bir bitki yaprağını şekillendirir gibi, beni dünyaya getirenlerin sahip olduğu tonlamaların, hareketlerin, tavırların aynısını farkında olmadan benliğime kazımış olsun, benim de şimdi başkalarına yöneltecek olduğum o dil ağzımdan büyük bir doğallıkla dökülüyordu. Nitekim bazen, Albertine'le bilge adam havalarında konuşurken büyükannemi duyar gibi oluyordum. Her şey bir yana, kapıyı aynı babam gibi çaldığım için (karanlık, bilinçdışı akımlar, parmaklarımın en ufak hareketlerini bile ebeveynimkilerle aynı çevrimlere alıştırarak denli yönlendiriyordu beni), annemin babamın geldiğini sandığı bile olmamış mıydı? Öte yandan karşıt unsurların birlikteliği yaşamın kanunu, üremenin temel ilkesi ve görüleceği gibi pek çok derdin de sebebi- dir. Çoğunlukla nefret ederiz kendimize benzeyenden, kendi kusurlarımızı dışarıdan görmek bizi çileden çıkarır. Hele ki bu kusurların safça sergileneneceği yaşı aşmış ve mesela en ateşli anlarda yüzü buz kesen biri; aynı kusurları kendinden genç veya daha saf veya daha şapşal birinde görecektir olsa kargışlar onu! Öyle hassas insanlar vardır ki kendi tuttuğu yaşları başkasının gözlerinde görünce çıldırır. Ailelerde sevgiye rağmen hatta bazen sevgi büyüdükçe daha çok ayrılık yaşanması, birbirine fazlaca benzemekten kaynaklanır. Belki o dönüştüğüm ikinci kişi, ilkinin farklı bir veçhesinden ibaretti, kendi içimde coşkun ve duyarlıyken başkalarına karşı bilge bir yol göstericiye dönüşüyordum ve bu başka pek çok insan için de geçerliydi belki. Belki annemle babamı da kendi içlerinde veya bana karşı tavırlarına göre değerlendirdiğimizde aynı durum söz konusuydu. Büyükannem ve annemin bana karşı katılıklarının kasıtlı olduğu ve bunun için çaba sarf ettikleri açıkça görülüyordu ama bizzat babamın soğukluğu belki de hassasiyetinin dışavurumundan ibaretti. Zira belki de bir zamanlar babam hak-

kımda, “buz gibi soğukluğunun altında muazzam bir duyarlılık gizlidir, onun asıl derdi, duyarlılıktan kaynaklanan mahcubiyettir,” dediklerinde bana hem içeriği yanlış hem de şeklen son derece bayağı gelen bu sözlerle ifade edilen, kişinin iç dünyası ile toplumsal ilişkilerinin farklı boyutlarından oluşan bu çift yönlülüğün insani bir gerçeklik olduğuydu. Gerekğinde araya veciz tespitlerin, sakil duyarlılık gösterilerine yönelik alaycılığın serpiştirildiği bu sükûnet; bu ona özgü olan ama şimdilerde benim de herkese ve ne inkâr edeyim, bazı durumlarda Albertine’e de karşı sergilediğim bu sükûnetin derinliklerinde aslında dinmek bilmez fırtınalar gizli değil miydi?

Sanırım o gün gerçekten ayrılmaya karar verecek ve Venedik için yola çıkacaktım. Bu ilişkiye yeniden zincirlenmem, Normandiya’yla ilgiliydi; ona yönelik kıskançlığıma sahne olan o diyara gitmek için herhangi bir niyet sergilemesi değil (zira onun niyetlerinin asla hafızamın acılı noktalarına değmemesi gibi bir şansa sahiptim), ben “Sanki size teyzenizin Infreville’deki dostundan bahsetmişim gibi,” deyince onun tartışmaya girişen ve kendi lehine mümkün olduğunca fazla gerekçe üretmek isteyen herkes gibi onun haklı, benim de haksız olduğumu kanıtlamanın memnuniyetiyle köpürüp, “Teyzemin hiç Infreville’de yaşayan bir tanıdığı olmadı ki, ben de hiç gitmedim oraya,” demesi. Bana bir akşam kendisiyle çay içmeye gitmesinin şart olduğu o alıngan hanımefendi hakkında söylediği yalanı, benim dostluğumu kaybedecek hatta ölecek bile olsa gitmek zorunda olduğunu söylediğini unutmuştu. Yalanını hatırlatmadım ona. Ama bu yalan beni fena bunalttı. Ve ayrılığı bir kez daha erteledim. İnsanın birini kendine âşık edebilmek için ne içtenlik göstermesine hatta ne de yalanı iyi kıvrabilmesine ihtiyaç var. Burada aşk derken karşılıklı bir işkenceden bahsediyorum. O akşam ne onunla büyükannemin

bana karşı kusursuzca kullandığı üslubuyla konuşmakta ne de Verdurin'lere gidişinde ona eşlik edeceğimi söylerken, bize bir kararı daima o kararın kendisiyle orantısız, azami bir telaş yaratacak şekilde bildiren babamın o haşın tarzını kullanmakta en ufak bir beis görmüştüm. Öyle ki babam, bizzat kendisinin üzerimizde yarattığı sarsıntıya tepki verdiğimiz halde bu kadarcık şey karşısında bunca hayal kırıklığına uğramamızı saçma bulmaktan büyük keyif alırdı. Büyükanнемin sarsılmaz bilgeliği gibi babamın bu keyfi dalgalanmaları da gelip, bunca zaman dışında kaldıkları ve tüm çocukluğum boyunca çok acı çektirdikleri o hassas mizacıma eklendiyse, bu huylara tam da hedeflemeleri gereken noktaları yine bu hassas mizaç gösteriyordu. Eski bir hırsızdan ya da savaştığınız ülkenin kendi yurttaşından daha iyi muhbir bulamazsınız. Yalancılığı huy edinmiş bazı ailelerde bir kardeşin bir kardeşe durup dururken öylesine bir uğrayıvermesi; laf arasında, kapı eşiğinde, giderayak bir şey sorup da sanki cevabı bile dinlemiyormuş gibi görünmesi tam da bu tavırlardan ötürü diğer kardeşe ziyaretin asıl amacının bu olduğunu gösterir zira o kardeş bizzat kendisinin de sık sık takındığı bu ilgisiz havaları, bu son anda, sanki antiparantez ediliveren sözleri iyi tanır. Aile içinde konuşmadan anlaşılmasını sağlayan o örtük dili çok iyi benimsemiş, türdeş duyarlılıklardan, kardeş mizaçlardan oluşan, hastalıklı aileler de vardır nitekim. Hatta kim bir sinir hastasından daha sinir bozucu olabilir ki? Üstelik muhtemeldir ki bu gibi durumlarda takındığım tavrın daha genel, daha derin bir sebebi de vardı. Şöyle ki insan, sevdiği kişiden nefret ettiği o kısa ama kaçınılmaz anlarda –sevmediğimiz insanlarla bazen bir ömür süren o anlarda– karşısındakinde merhamet uyandırmamak için iyi biri gibi görünmek istemez; mutluluğuyla gerçekten nefret uyandırmak ve o anki ya da kalıcı

düşmanının ruhunda yara açmak için olabildiğince hem en gaddar hem de en mutlu kendisiymiş görünmek ister. Kim bilir kaç kişinin karşısında, sırf “başarılarım” ahlak-sızca görünsün de onları daha da kudurtsun diye kendi kendimi mahsustan karalamışımdır! Aslında kendini bu denli gizlemek yerine tam tersi bir yol izlemek, iyi niye-tini hiç böbürlenmeden sergileyebilmek gerekirdi. Hiç nefret etmeyip hep sevebilmeyi başarsak çok kolay olur-du bu. Zira o zaman sadece başkalarını mutlu edecek, duygulandıracak ve kendimizi onlara sevdirecek şeyleri dile getirmek son derece mutlu edebilirdi bizi!

Tabii ki Albertine'e karşı bu kadar sinirli davrandı-ğım için azıcık vicdan azabı çekiyor ve kendime şöyle diyordum: “Onu sevmeseydim çok daha minnettar olur-du bana zira ona kötü davranmazdım ama yok, şimdiki kadar nazik de olamayacağım için aynı kapıya çıkardı.” Kendimi mazur göstermek için onu sevdiğimi de söyle-yebilirdim. Ama bu aşkın itirafı, onun için yeni bir bilgi olmayacağı gibi belki de onu, besbelli tek sebebi aşk olan sertliklerden ve dalaverelerden daha çok soğutacaktı benden. Sevdiğimize karşı haşın ve düzenbaz olmamız öyle doğaldır ki! Başkalarına gösterdiğimiz ilgi, bizim o kişilere karşı nazik ve isteklerine saygılı davranmamıza engel olmuyorsa bu onun sahte bir ilgi olmasındandır. Öteki insanlar umurumuzda değildir ve kayıtsızlık da kötü davranma isteği uyandırmaz.

Gece ilerliyordu; eğer sulh olup yeniden kucaklaş-mak istiyorsak Albertine yatmaya gitmeden önce kaybe-decek fazla zaman kalmamıştı. İkimiz de henüz bir giri-şimde bulunmamıştık.

Zaten her koşulda bana kızgın olduğunu hissettiğim-den fırsattan istifade Esther Lévy'nin konusunu açtım:

“Bloch'un demesine göre (ki bu doğru değildi) ku-zeni Esther'le pek yakın görüşürmüşsünüz.”

"Görsem tanımam bile," dedi Albertine, dalgın bir edayla.

"Fotoğrafını gördüm," diye ekledim, öfkeyle. Bunu söylerken Albertine'e bakmadığımdan yüzünün ifadesini görmedim, başka da bir şey demediğine göre tek cevabı o ifade olmuştu.

Artık böyle gecelerde Albertine'in yanında hissettiğim, annemin Combray'deki öpücüklerinin sakinleştirici etkisi değil, aksine, ya bana kızgın ya da misafirlerle meşgul olduğundan yarım ağızla iyi uykular dilediği hatta odama kadar çıkmadığı geceler yaşadığım tasaydı. Bu tasa, onun aşka aktarımı değil, hayır, bir zaman, paylaşım yani tutkuların bölüşümü gerçekleştiği zaman aşkta uzmanlaşan, sadece aşkta tahsis edilen bu tasanın ta kendisi, şimdi tekrardan her şeye yayılıyor gibiydi, aynı çocukluğumdaki gibi yeniden bölünmez bir bütün olmuştu, sanki Albertine'i hem bir sevgili hem bir kız kardeş hem bir kız çocuğu hem de mutat iyi uykular dileklerine yeniden çocuksu bir ihtiyaç hissetmeye başladığım bir anne gibi yatağımın kıyısında tutamayacak olmanın korkusuyla titreyen tüm duygularım bir araya toplaşmakta, ömrümün bir kış günü kadar kısa görünen bu vakitsiz akşamında buluşmaktaydı. Ancak çocukluğuma özgü o tasayı yeniden deneyimliyor olsam da bana bu deneyimi yaşatan kişinin değişmiş olması, bende uyandırdığı duygunun farklılığı ve bizzat karakterimin de uğradığı değişim, Albertine'den, bir zamanlar annemden istediğim gibi beni yatıştırmasını istemeyi imkânsız kılıyordu. "Üzgünüm," demeyi beceremiyordum artık. Gönülsüzce, mutlu bir çözüme yönelik hiçbir ilerleme kaydetme yaramayan, alakasız şeylerden bahsetmekle yetiniyordum. Acı verici bayağılıklar içinde, olduğum yerde sayıyordum. Sırf aşkımızla uzaktan bağlantılı diye, son derece önemsiz bir gerçeği belki de tesadüfen keşfeden

kişileri –falcıların bize haber verdiği gayet sıradan olgunun sonradan gerçekleşmesi gibi– göklere çıkarmamıza yol açan o zihinselbencilikle ben de az kalsın Françoise’ı, Balbec’te bana, “Bu kız ancak dert açar başınıza,” dedi diye Bergotte’tan ve Elstir’den üstün görecektim.

Her dakika beni Albertine’in iyi geceler dileğine daha da yaklaştırıyordu ve sonunda o dilek geldi. Ancak o gece onun kendi varlığından soyutlanmış ve benimle de buluşmayan öpücüğü beni öyle bir kaygıya sürüklemişti ki kalbim çarparak kapıya doğru ilerleyişini izlerken şöyle düşünüyordum: “Onu geri çağırmak için bir mazeret uydurmak, yanımda tutmak, barışmak istiyorsam acele etmeliyim, odadan çıkmasına son birkaç adım kaldı sadece, son iki, son bir, kolu çeviriyor, açıyor, çok geç, kapıyı ardından çekti!” Ancak yine de çok geç değildi belki. Tıpkı bir zamanlar Combray’de, annem beni öpücüğüyle avutmadan gittiğinde olduğu gibi Albertine’in ardından atılmak istiyordum, onu bir daha görmeden huzura eremeyeceğimi, bu bir kez daha görüşün şimdiye dek hiç olmadığı kadar muazzam bir şeye dönüşeceğini ve bu üzüntüden tek başıma sıyrılmayı başaramazsam belki de gidip Albertine’e yalvarmak gibi utanç verici bir alışkanlığa kapılacağımı hissediyordum. Yataktan fırladığımda o odasına varmıştı bile, çıkıp da beni çağırır umuduyla koridoru ileri geri arşınladım, usulca seslenir de duyamam korkusuyla kapısının önünde kıpırtısız bekledim, bir anlığına odama dönüp acaba şansısma sevgilim sanki eksikliğini çekmesinden endişe etmiş gibi davranabileceğim, onun odasına gitmeye bahane edebileceğim mendildir, çantadır, bir şey bırakmış mıdır diye bakındım. Hayır, hiçbir şey yoktu. Tekrar dönüp kapısının önünde dikildim. Ama artık aradaki yarıktan ışık sızılmıyordu. Albertine ışığı söndürmüştü, yatmıştı; bense orada, kim bilir hangi doğmayacak fırsatın umuduyla kı-

pırtısız duruyordum. Neden sonra buz kesmiş halde geri dönüp yorganın altına girdim ve tüm gece ağladım.

Bazen böyle gecelerde Albertine'den öpücük koparmamı sağlayacak bir hileye başvurduğum da oldu. Onun uzanır uzanmaz nasıl da hemencecik uykuya daldığını bildiğimden (kendisi de bilirdi bunu zira uzanır uzanmaz ona aldığım terlikleri gayriihtiyari ayağından sıyrır, yüzüğünü de kendi odasında uyumadan önce yaptığı gibi çıkarır, yanı başına koyardı), uykusunun ne derin, uyanışının da ne tatlı olduğunu bildiğimden onun yatağıma uzanmasını sağlar, gidip bir şey almak bahanesiyle odadan çıkardım. Döndüğümde uyumuş olurdu ve karşımda onun tam cepheden bakıldığında dönüştüğü o kadını görürdüm. Ancak çabucak kişilik değiştirirdi çünkü ben de yanına uzanır ve yeniden profilden görünüşüne kavuşurdum. Elimi eline, omzuna, yanağına koyabilirdim, Albertine uyumayı sürdürürdü. Başını ellerimin arasına alabilir, döndürebilir, dudaklarıma değdirebilir, kollarımı boynuna dolayabilirdim; o şaşmaz bir saat gibi, hangi konumda bırakılırsa bırakılsın yaşamayı sürdüren bir hayvan gibi, nasıl bir destek sunulursa sunulsun dallarını uzatan tırmanıcı bir bitki, bir kahkahaçiçeği gibi uyumayı sürdürürdü. Sadece soluğu; sanki bedeni benim çaldığım bir müzik aletiymiş de bir o telini, bir bu telini farklı notalarda tıngırdatarak ezgiler çıkarıyormuşum gibi her bir dokunuşumla değişirdi. Kıskançlığım dinerdi çünkü Albertine'in sadece nefes alan bir varlığa dönüştüğünü, başka da bir şey olmadığını, salt fiziksel bir işlevin ifadesi olan bu tamamen akışkan, ne sözün ne de sessizliğin katılığı taşıyan düzenli nefes alış verişlerinin de bunun kanıtı olduğunu hissederdim ve hiçbir kötülük bilmeyen o hal içinde bir insandan ziyade içi oyulmuş bir kamıştan çıkan o soluk; o anlarda Albertine'in sadece madden değil manen de her şeyden muaf oldu-

ğunu duyumsayan benim için gerçekten cennetten çıkma, Meleklerin has şarkısı olurdu. Ancak tüm bunlara rağmen bir anda, bu solukta hafızadan yüklenen pek çok insan isminin de rol oynuyor olabileceği düşerdi aklıma.

Hatta bazen bu müziğe insan sesi de katılırdı. Birkaç söz çıkardı Albertine'in ağzından. Ne çok isterdim anlamlarını çözebilmeyi! Kendisinden bahsettiğimiz ve bende kıskançlık uyandıran birinin adının dudaklarından döküldüğü olurdu ama beni üzmezdi bu zira herhalde sadece benimle o konuda yaptığı konuşmalar o adı dudaklarına taşımış olsa gerekti. Ama bir gece gözleri kapalı, yarı uykulu halde bana dönüp, "Andrée," dedi. Heyecanımı gizledim.

"Rüya görüyorsun, ben Andrée değilim," dedim, gülererek.

O da gülümsedi: "Yok canım, Andrée geçenlerde sana ne dedi, diye soracaktım."

"Onunla da böyle yatmışsın gibi geldi bana."

"Yo, hayır, asla," dedi bana.

Sadece bana bunu demeden önce bir anlığına yüzünü elleriyle örtmüştü. Sessizlikleri bir peçeden ibaretti yani, yüzeydeki sevecenliği beni paramparça edecek binlerce anıyı dipte tutmaya yarıyordu sadece – demek ki umurumuzda olmayan başka kişiler hakkında yaptığımız gündelik gevezeliklere alaycı anlatılar, gülünç hikâyeler halinde konu olan ama bir insan kalbimizin derinliklerinde yolunu kaybetmişse bize, bu altta yatan dünyayı aydınlatmak uğruna kendi dünyamızdan seve seve feragat edeceğimiz kadar değerli görünen böyle bir sürü olguyla doluydu onun hayatı. Dolayısıyla onun uykusu, yarı saydam maddesinin derinliklerinden anbean anlaşılmasa da bir sırrın itirafının yükseldiği bir harikalar ve efsunlar âlemi gibiydi benim içim. Yine de olağan koşullarda Albertine uyuduğunda masumiyetine yeniden kavuşmuş gibi olur-

du. Benim ona verdiğim ama onun da uykusunda benim-
sediği pozisyonda, bana içini açarmış gibi olurdu. Yüzü
her türlü sinsilik ya da bayağılık ifadesinden arınır ve
onunla kolunu uzattığı, elini koyduğu benim aramda
adeta mutlak bir teslimiyet, kopmaz bir bağ oluşurdu.
Nitekim uykusu onu benden ayırmaz, aramızdaki şefkate
dair bir tasavvurun onun içinde varlığını sürdürmesini
sağlar, daha ziyade geri kalan her şeyi hükümsüz bırak-
mak yönünde etki ederdi. Onu öper, çıkıp dışarıda biraz
dolaşacağımı söylerdim, o gözlerini hafifçe aralayarak,
şaşkınlıkla –gerçekten de gece çökmüş olurdu–, adımı da
söyleyerek, “Nereye böyle, şekerim?” der ve hemencecik
tekrar uykuya dalar. Onun uykusu yaşamın geri kalanı-
nın silinmesiydi bir nevi, üzerinde arada bir tanıdık sevgi
sözlerinin uçtuğu yekpare bir sessizlikten ibaretti. Bu
sözleri birbirine çatarak saf bir aşkın katışıksız diyalogu-
nu, gizli mahremiyetini besteleyebilirdiniz. O son derece
dingin uykusu, çocuğunun iyi uyumasıyla övünen bir
anne gibi mest ederdi beni. Onunki de bir çocuk uyku-
suydu aslında. Uyanışı da; daha nerede olduğunu bile an-
layamadan öyle doğal, öyle tatlı olurdu ki bazen dehşete
kapılır, acaba daha benimle yaşamadan önce yalnız uyu-
mamaya, gözlerini açınca yanında birini bulmaya alışmış
mıydı, diye sorardım kendime. Ama o çocuksu letafeti
ağır basardı. Yine tıpkı bir anne gibi onun daima böyle
keyifli uyanması karşısında büyülenirdim. Bir müddet
sonra bilinci açılır, o tatlı sözler kopuk kopuk, basit cıvıl-
daşmalar halinde dudaklarından dökülürdü. Genellikle
pek dikkat çekici olmayan boynu o anlarda sanki aşırı
güzelleşir ve adeta bir nöbet değişimi gibi uykuyla kapa-
nan gözlerinin, benim mutlak muhataplarım olan ama
gözkapakları örttüğünden beri kendilerine ulaşamadığım
gözlerinin o müthiş önemini boynu devralırdı. Tıpkı ka-
palı gözlerin, bakışların fazladan ifade ettiği her şeyi sile-

rek yüzüne masum ve ciddi bir güzellik kazandırması gibi, Albertine'in uyanırken kesik kesik ettiği ama anlamsız olmayan sözlerin de karşılıklı bir konuşmadaki gibi dile pelesenk olmuş ifadelerle, aynı nakaratlarla, anlatım bozukluklarıyla lekelenmemiş, saf bir güzelliği olurdu. Nihayet Albertine'i uyandırmaya karar verdiğimde bunu çekinmeden yapabilirdim; uyanışının geçirdiğimiz geceyle hiçbir ilgisinin olmayacağını, uykusundan gecenin güne kavuşması gibi uyanacağını biliyordum. Gözlerini aralar aralamaz gülümseyerek dudaklarını bana uzatmıştı ve ben de henüz tek bir söz etmemiş o ağzın, bir bahçenin gün doğmadan önceki sessizliği gibi huzur veren tazelikliğini tatmıştım.

Kıskançlık, Fransız yazar Marcel Proust'un edebiyat tarihine damgasını vuran **Kayıp Zamanın İzinde** adlı yedi ciltten oluşan nehir romanının beşinci cildi **Mahpus**'tan seçtiğimiz çok çarpıcı bir bölüm.

Fonunda, aristokrasinin çöküşü ve orta sınıfın yükselişi dönemine denk gelen Üçüncü Cumhuriyet yönetimi altında gerçekleşen büyük toplumsal değişimlerin yer aldığı romanın bu bölümü, kıskançlık duygusunun en karanlık yanlarını ve yıkıcı etkilerini ustalıkla ele aldığı satırlarıyla bütünden farklılaşıyor.

Yazar olmak isteyen Marcel âşık olduğu Albertine'in kendisinin Paris'teki burjuva evine taşınmasını sağlamış ancak kendisi de arzusunun ve kıskançlığın pençesine düşmüştür. Neden sürekli birbirimizi sınama ve sahiplenme eğiliminde oluruz, kıskançlık ölümden bile güçlü müdür gibi sorulara yanıt arayan **Kıskançlık**, Proust'un derin psikolojik gözlemlerine, zengin betimlemelerine aşina olanlar için bir hatırlatma, yeni başlayacak olanlar içinse tadımlık.

#kısaklasikler #fransızklasikleri #kıskanmak #burjuvazi #paris #mahpus

Kapak illüstrasyonu: Ezgi Arslan

8,5 TL

canyayinlari.com | f | i | t | canyayinlari

derleme

ISBN 978-975-07-4701-4

9 789750 747014